CONTENTS

INTRODUCTION 5

BALLOT ABSTENTEEISM AND PARTICIPATION TO PROTESTS: A NEW WAY OF POLITICAL PARTICIPATION IN ROMANIA AFTER 2012 7

Abstract 7

Model of political participation 8

Ballot Absenteeism in Romania. The Ballot as "Group Experience" 11

Profile of the Protesters 15

Study Case. A Compared Analysis of the Political Participation Situation in Eight Major Romanian Cities 17

Conclusions 18

References 19

PROLEGOMENE LA ISTORIA INTELECTUALĂ A UNUI CONCEPT: CETĂŢENIA PROLEGOMENA TO THE INTELLECTUAL HISTORY OF A CONCEPT: CITIZENSHIP 20

Abstract 20

Bibliografie 37

REGULI, NORME ȘI INSTITUŢII FORMALE VS INFORMALE ÎN CONTEXTE DE COOPERARE DEMOCRATICĂ 40

Abstract 40

Norme, Reguli și Instituţii 45

Concluzii 60

Bibliografie 63

THE AMERICAN NATIONAL VALUES AND INTERESTS IN THE INTERNATIONAL CONTEXT 65

Abstract 65

Main Concepts and the Theoretical Framework of Analysis 65

Barack Obama`s New Foreign and Security Policy 70

Conclusions 78

Bibliography 79

INTRODUCTION

"In the service of democracy, peace and development" – this is the motto that describes the work and mission of the Hanns Seidel Foundation. This maxim applies not only to its commitment in Germany - especially in Bavaria - but also to our work abroad. An understanding of democracy has to be freshly acquired by every new generation. Young people in particular need to clearly understand political issues and interrelations if they are to be motivated to commit themselves and to take on responsibility. In short: democracy requires political education. Our work in Romania supports the country`s democratic consolidation, concentrating on the democratic behavioral and attitudinal consolidation of democracy within politics and the civil society. This is especially true for the promotion of democratic competences that are required for a democratic culture. Valuing other human beings, human dignity and human rights, as well as a cultural openness to other beliefs, world views and practices are values and attitudes that are crucial for a truly democratic society.

Political education cannot be limited to the dissemination of existing classical writings and thoughts. It is crucial to foster a continuing debate of contemporary and current developments in any democratic country. The Journal of Democracy and Electoral Studies is a medium to do exactly that: to publish and promote premium analysis and debates on empirical issues of democracy research and electoral issues. This opens the field for a variety of topics, ranging from electoral campaigns, electoral systems and political parties through deficits of representative democracy and current threats on democracies in Europe to citizenship, political representation, public policies and other important issues of both local and European concern. In this first issue, the problem of low voter turnout in elections is discussed; the concept of citizenship is traced from historical origins to its current meaning in today's Romania; American foreign and security policy is explained based on its democratic fundamental values; the integrative character of Romania's constitution is analyzed. These are relevant issues, worth being discussed and brought to the attention of experts and interested individuals.

Daniel SEIBERLING

HEAD OF HANNS SEIDEL FOUNDATION REGIONAL PROJECT

ROMANIA, REPUBLIC OF MOLDOVA AND UKRAINE

BALLOT ABSTENTEEISM AND PARTICIPATION TO PROTESTS:

A NEW WAY OF POLITICAL PARTICIPATION IN ROMANIA AFTER 2012

Viviana ANGHEL, Magdalena ALBULESCU

ABSTRACT

Despite the progress registered by the Romanian political culture, the democratic balance remains fragile due to the low participation of citizens to the associative life and political decision, and in the same time, one can't yet rely on the fact that political actors position themselves impersonally towards the formal institutional practice. Romanian democracy frequently encounters challenges coming from the political actors – who tend to adjust the functioning mode of the consecrated democratic institutions and to treat rather personally the institutional processes. Nevertheless, during the past years, the Romanian democracy consumes itself on redefining the mode in which individuals exercise their citizen quality through political participation.

Consider all the above, in the last two years, in Romania, we witnessed an icrease of the citizens' political participation in the form of protests and ballot absenteeism, in the detriment of other forms of political participation. The protests, as social happenings, are already turning into social practice, although quite late in time, 24 years after the anticommunist Romanian revolution. In addition, the absenteeism is promoted with the occasion of electoral processes both by political and nongovernmental actors and by opinion leaders. Is Romania subscri-

bing to a new European trend in what ballot absenteeism is concerned, while participating to protests? Are these the newest and the most notable elements in the grid of a consolidated democracy? Under what circumstances is the ballot absenteeism corroborated with the participation to protests contributing to the quality of democracy? Are there also other forms of political participation which could determine politicians to accept that the only legitimate preferences within the democratic institutional system are the citizens' and that consequently the governing should be tailored to their interests? The present paper analyses, in a first stage, the nature of political participation, its forms and instruments as well as the efficiency of their relation. Secondly, it aims at presenting a more substantial model for political participation, which could contribute to the change of perception in reference to the success of democracy.

Keywords: political participation, democracy, political culture, protest, participation to the ballot

MODELS OF POLITICAL PARTICIPATION

In what the theoretical models of political participation are concerned, there are many classifications. The classical models pertain to Almond and Verba and Putnam (2000). The forms of political participation cover a wide range of activities extended to individuals, from ballot participation to political activism (involvement in local community politics, participation in electoral campaigns, offering donations to candidates or parties). On the basis of the bibliography we consulted, we understand the term "political participation" as a broader concept, which we separate in 10 measurable indicators and we propose some new ones – protests participation, local initiatives and petitions, involvement in public decisions.

Variables	Dimension	Significance
Free and Fair Elections	Political Participation	The authority of those elected is based on the electors' will
Presence to the ballots organized during the last year	Political Participation	The degree in which the vote, fundamental institution for representative democracy is internalized in social practices regarding politics
Involvement in political parties	Political Participation	The degree in which citizens get involved in local politics
Number of candidates participating in the last local elections	Political Participation	Competitiveness of the political process
Gender Equality	Political Participation	Women in leading positions in local public administration. The degree in which traditionalist anti-feminism could be traced down in local communities, expressed under the guise of exclusion of women from decisional processes at the level of public administrations.
Participation in protests	Political Participation	Rejection of the decisions taken by authorities
Number of reelected local representatives	Political Participation	Alternation in power

Number of petitions addressed by citizens to local representatives	Political Participation	Involvement of citizens in the decision making processes and policies through personal initiatives and policies
Local initiatives and petitions	Political Participation	Proposals coming fom citizens for local initiatives and projects, including proposals for public policies or drawing attention of authorities on local communities' problems
Involvement in public decisions		Hearing of local council meetings, registering on the agenda to take the floor, sustained claims in reference to local communitarian issues

1. Indicators for evaluation of the degree of political participation

The ballot is the main form of citizens' political participation. In the same time, it isn't an indicator for the refinement of the political participation of a community or society. In other words, the citizens' presence to the ballot is essential but insufficient for the exigency of the advanced democratic political culture. The vote is considered 'an instrument of political participation and a means of expression of opinions" [1]. The decision to vote is an act of intention and has an individual intentional fundament.

The vote of one person influences the elections with a probability of 1 divided by the total number of votes – therefore a minute probability. Seen as an individual act, it doesn't influence the elections decision. The vote of a person who doesn't know the candidates is as important as the vote of an informed individual. More-

over, the rational attitude of an individual would be not to go to the ballot, which consequently leads to absenteeism.

One of the problems the democracy in Romania faces – therefore ascribing itself to an Eastern European trend – is the decreased legitimacy of the results of the elections due to chronic absenteeism within certain population categories and to promoting a new type of political participation: political participation through protest.

Political behavior can be determined by intrinsic motivations, such as the fact that the voter recognizes his own features in the traits of the candidate or extrinsic which could come as a reward, for example, obtaining a certain position. A similar example would be in the case of offering incentives to children to participation to a game when they would have gladly participated anyway. In this case, over-motivation occurs, where we have two reasons to participate, although one would have been enough. The already motivated activity becomes rewarded. This situation arises in politics as well when a party makes certain political promises which afterwards fails to keep and therefore can lose his electorate. An instrumental issue within an electoral system is that the electors to consider the ballot as being significant for them or consider it as an obligation, within a normative framework. The ballot could be an approval or a sanction towards a candidate or a party. The act of voting is not seen as a long term objective. It has significance for an individual only in the cases in which he doesn't have a rational attitude, considers the ballot in a normative frame and within this framework of reference makes subjective connections between the political actor and his problems.

BALLOT ABSENTEEISM IN ROMANIA. THE BALLOT AS "GROUP EXPERIENCE"

Lazarsfeld maintains that "the ballot is, essentially, a group experience"[2]. The social group is composed of a number of individuals among which there are periodical interactions, through a communication process. The social group shares

values and norms proper to the respective group, has specific purposes and objectives and, in this context, we can talk about the influence of some external factors, the persuasion of the majority.

Leighley and Nagler(2000) support that the ballot participation rate is determined by the standard of living. In the last years, in Romania, there is a certain category of citizens who declare that they don't go to vote because they "don't have reasons" to go to. Therefore, it is most probable that the optimists to go to the ballot since they "have reasons" to, while the pessimists will stay home.

In reference to the communication relation and group experience that the ballot represents so as per Lazarfeld, there are not many reasons to go to the ballot for the electorate that doesn't belong to the core group of a party or of some personality.

Among the main explicative factors which we systematized after monitoring the messages and debate themes in the last electoral campaign that took place in Romania (for the European parliament elections) are the lack of constructive topics and of subjects related to public policies and programs [3]. The electoral campaign is not being built on a supply of information but on political speeches and conflicts. There is a strong split among a category of the electorate which doesn't vote and the group experience that theoretically the elections are promising. The elected officials not only forget their electors between two ballots, but their campaigns don't incentivize them to participate in the ballot. For example, in the electoral campaign for the European parliament, the European themes were either insufficiently present or not presented at all, not even their most important topics, such as the work place or fiscal policies.

The debates organized in Brussels in the European parliament campaign were not aired in Romania with the sole exception of the national TV station that broadcasted live the last two debates between the candidates to the leading positions of the communitarian institutions. Besides the public television, no other media outlet extracted from the messages presented by the candidates important issue for analysis.

Moreover, the national candidates didn't face one on one debates. Most of the banners presented party presidents who didn't run for the elections, mostly potential candidates for president in the country. Real candidates were not seen nor heard by the public. The electoral slogans either sent messages unrelated to the European parliament elections or were so general that didn't convey practically anything. There were messages which could be classified as populist messages: parties that defend Romania from unknown enemies or situations, that claim the pride of being Romanian, as if being in the European parliament had nothing to do with political families at European level, but with the determination to mysteriously succeed in bringing (undefined) Europe in the house of every Romanian, and somehow suggesting that the elections for the EP are a competition among states.

A social investigation performed the day before the last elections for the European parliament [4] the people that went to the ballot or confirmed that will definitely vote declare themselves more optimistic and satisfied with the direction in which Romania is heading and the way in which they live. Thirty seven percent of the respondents who said that they voted or would definitely vote consider that things are taking a good turn in Romania. Only sixteen percent of the absentees or that declared that would not come to the vote declared the same opinion. Furthermore, in a percentage of thirty-six percent, voters have declared that they are "quite satisfied" with their way of living, as opposed to the twenty-seven percent of the non-voters. The voters are interested in politics in a proportion of 39 percent, while only 15 percent of non-voters declared the same. Nevertheless, 8.5 percent of those who didn't vote declared that are interested in the elections for the European parliament. Among voters, the percentage was quite small: only 55%. The results suggest that the people who vote are not necessarily one hundred percent the ones that protest if we have in mind our explicative model, which favors the individual conviction that through participation one can change political processes. On the other hand, if people are happy, they have no reason to protest. For the lack of direct studies, in our qualitative opinion – to analyze the correlation vote-absenteeism-satisfaction with life-satisfaction with

the direction in which the country head to country-participation to protests – we have to admit that this category might be mixed.

On the other hand, we know data about the absentees: they are young, 35-36 or younger but also from the 40+ category from the middle class or that are aiming towards the middle class. About those we know that have participated in protests during the last year. Most of them did not go to the vote last May, fact that shows that the European integration is not a sufficiently stimulating incentive. The explicative factors reside in the internal politics (low trust in the political parties, low political membership, unattractive low political participation offer coming from the parties, correlated with lack of trust in selecting the elites that renew the political class and the administration, overlapping up to confusion of the parties with the state and the its seizure by the parties, the inexistence of a predictable scenario for their professional interests within the country, the perception of a high risk of exclusion and marginalization through minute chances of penetration and promotion offered by the public administration, labor market and economy. Among these, there are also persons with activist potential, from NGO environments or their affiliates. Some of them succeeded in proposing an alternative model of political participation: the protest.

The non-option which is now manifested as absence to the ballot keeps reshaping itself more and more through the participation to street social movements as opposed to vote. Therefore, while participation to the ballot maintains itself within margins which are never surpassed (one exception: the referendum for the impeachment of the president in 2012, but this should be subjected to another study) the participation to protests and the frequency of this type of social happenings increases. The last two ballots organized in Romania benefited from a higher presence to the vote than in previous electoral moments. This shows, on the one hand that the ballot participation rate stabilized to a level, and on the other hand that part of the absentees found the alternative. This way, from the stage where the absentees were never right since they didn't choose among options, we reached now another model, less conventional, of the political participation. Ballot participation or other electoral activities are not the only politi-

cal participation activities (Dalton 2002, Putnam2000, Verba et all 1995, Verba, Schlozman and Brady 1995). Protests and social happenings become part of the standard political process, therefore becoming institutionalized and an indicator for a consolidated democracy. This is recognized in the specialized works as the movement society argument (Tarrow 1998, Meyer and Tarrow 1998). Within this explanatory framework, protests participation has a political procedure character per se and is no irrational act, contrary to the classical explanations from the social sciences (Le Bon, Gabriel Tarde). Taking into consideration all the above, one can note that the Romanian electoral system does not favor the ties with the voters, so as the participation to the ballot to be perceived as a group experience.

PROFILE OF THE PROTESTERS

An explicit scheme for the participation to the protests reveals the correlation between the individual characteristics and collective action. Not any category of individuals participate to such a collective action, therefore we could count on the theory of differential recruitment (Jenkins 1983; Zurcher and Snow 1981; McAdam1986).

As per this theory, there are three distinguishable types of theoretical explanations for the mechanisms of participation of individuals to protests: biographical availability (McAdam 1986), political engagement (Verba, Scholzman **ș**i Brady 1995) and structural availability (McAdam 1986).

Biographical availability is defined as “the absence of personal constraints which could raise the costs and risks associated with the participation to the protest”[5]. These are the status on the labor market (usually the existence of a long term work contract), marital status, respectively the roles and responsibilities demanded by the family.

The age correlated with a series of specific factors is a predictor for protest participation. It is less likely that the young people have a long term or full time

contractual relation with an employer – therefore is is more likely that they participate in protests. Youngsters, as well, are less likely to be married so they would likely not have family related engagements. It is more difficult when only one spouse engages into protest participation, since he/she would enter into a role conflict. Participation to protests is a group experience and demands resources allotment – including time, paraphrasing Lazarfeld in his explanation related to the ballot participation. This is where the propensity that participation to protests pertains to students stems from.

Political engagement is a factor which stimulates participation to protests. It is measurable towards the individual through indicators such as interest in politics and information in connection to politics (Verba, Schlozman and Brady 1995). Moreover, politically uninformed citizens are less prone to manifest interest in protest movements. Putnam (2000) speaks about political knowledge and interest as the prerequisites of the political participation under the shape of effective joining to protests. Political engagement is measured in the political sciences by using relevant indicators such as: relative interest for local and national politics, the time allotted to political mass media and the news, participation in political debates and general knowledge of the political phenomenon. There is also the factor of perceived political efficacy (Paulsen 1991, Ennis and Schreur 1987) by the individual who chooses to participate in the protest based on the perception that he has a certain influence in the generation of change.

Structural availability (McAdam 1986) is the most important explicative category for the substance of activism in protests and refers to the existence of interpersonal networks that facilitate recruitment for activism. Membership to organizations favors relations among members of the organization and between the organization and its environment. It is less probable that people to participate in protest if they are not asked to do it [6], therefore organizational membership usually facilitates participation to protests (McAdams 1986; McAdams and Paulsen1993; Verba, Scholzman and Brady 1995), mostly when someone from the inside participates. In addition, it is most likely that the members of the same organization to share the same values and therefore to be able to be mobilized

if the object of the protests reaches a shared institutional value.

STUDY CASE. A COMPARED ANALYSIS OF THE POLITICAL PARTICIPATION SITUATION IN EIGHT MAJOR ROMANIAN CITIES

Within this section, we will present the sectoral results of a study entitled *The Local Democracy Barometer in Romania* [7], in what the dimension of political participation is concerned. The general aim of the Barometer was evaluating the quality of democracy in 24 locales in Romania and identifying the specific democratic deficits in each locale, during 2012-2013.

The results show that "assuring the formal dimension of democracy is an illusory as long as the significance of political participation do not include other forms of political participation" [8] , more consistent and with more solid results. We included the dimension of political participation in the indicators at page 2. On the basis of data collected in each locale, a score was obtained and an average made, then introduced in the final ranking.

The study noted an increase in the participation of citizens to public life under the guise of participation to protests in 2012 and 2013. In the same time, the results show that where the level of participation to protests or civic initiatives is high, the ballot participation if high as well. Moreover, in this case, the boycott through absenteeism is not confirmed. Although Bucharest, Timisoara, Cluj Napoca are the best situated cities in what the political participation is concerned (the average for all the above mentioned indicators), the democratic balance is still fragile on the background of other relevant indicators for political participation - where deficits are recorded (irregularities in reference to the correctness of the elections). The global score for Bucharest is 48, coming third after Timisoara and Cluj. The other places in the classification are held by Giurgiu (40), First District of Bucharest (38) and Piatra Neamţ (35). The worst results obtained Braşov, Brăila, Craiova. The results of the Barometer suggest that the lack of

quality methods of political participation: petitions, motions, civil initiatives are only a few in the cities we monitored and applied the Barometer.

The global average per indicator in the case of the capital is compensated by the number of petitions addressed by citizens to the local public administration, the number of protests and participations to the latter ones, the number of women part of the decisional process (a good example is District 2), and the score of the municipality of Giurgiu is balanced only by the considerable political competition for City Hall, in comparison with the national average for the the number of candidates for the Town Hall (high in Giurgiu, but in the Second District as well).

CONCLUSIONS

The results of the study, correlated with the theoretical explanations show that for bringing qualitative change in democracy, political participation must be integrated under all its forms indicated by the methodologically unfolded dimension. Ballot and protests participation is insufficient for the democratic consolidation or, if we accept only these two indicators, we don't cross over the barrier towards constructive methods of political participation. This claims that after the citizen votes he should not forget that he can participate in consultations with the authorities, and local council meetings. After he protests against a decision of the authorities, he can propose petitions and support initiatives. The citizens must pass to the next level and to get involved in public debates, to discuss the opportunity of public projects in rapport with their own rights and interests. The precarious results obtained in the case of filed petitions and initiatives (including partnerships with local authorities, proposals of local or central public policies) show that the continuous involvement of the citizens in these activities constitutes the guarantee that the democratic institutional processes will gain a routine and democracy will be the only game acceptable. From this point of view, one result in worrisome: local actions are rather organized at the initiative of authorities than of the citizens (or of the organized civil societies, independent from the local authorities). We must keep into account the fact that for democracy,

political participation means more information, more involvement in politics and in the processes of public policies elaboration than collective action far from the authorities. Therefore: participation to protests and ballot separated by the effective implication in public decisional processes do not refine political participation. Through protests and ballot participation, citizens can situate themselves critically towards the state and its actions in respect to their legitimate rights, liberties and interests, but where the citizens reject the projects of the authorities, they have to come up with alternatives.

REFERENCES

[1] **Chagnollaud, Dominique**, Dicţionar al vieţii politice şi sociale, Bucureşti, Editura All (1999)

[2] **Lazarsfeld, Paul F.** , **Berelson, Bernard** **Gaudet** - Mecanismul votului. Cum se decid alegatorii într-o campanie prezidenţială, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, p. 137 (2007)

[3] **Asociaţiei Pro Democraţia** - Raport de monitorizare a campaniei electorale, p. 18-20 (mai 2014)

[4] **Institutul Roman pentru Evaluare şi Strategie**-Sondaj de opinie: http://www.ires.com.ro/ (May2014)

[5] **McAdam, Dou** - Recruitment to High-Risk Activism: The Case of Freedom Summer, American Journal of Sociology, 92, p. 70 (1986)

[6] **Alan Sxchussman & Sarah A. Soule** - Process and Protests: Accounting for IndividualProtest Participation, Social Forces, Vol, 84, p. 1086 (2005)

[7] **Coord. Anghel, Viviana** - The Local Democracy Barometer, Desktop Publishing, Bucharest, p. 14-18 (2013)

[8] Ibidem, p. 8.

PROLEGOMENE LA ISTORIA INTELECTUALĂ A UNUI CONCEPT: CETĂŢENIA/ PROLEGOMENA TO THE INTELLECTUAL HISTORY OF A CONCEPT: CITIZENSHIP

Liviu NEAGOE

ABSTRACT

The paper analyses the intellectual evolution of the concept of citizenship from the ancient times to the contemporary period. In the political philosophy of Aristotle the main virtue of citizenship was participation to the governing of *polis*. In the modern times, the large dimensions of the national communities have conducted to a new understanding of citizenship as medium term between state and nation. This deterministic approach was replaced by the theories of Charles Tilly and Rogers Brubaker, who redefine the relationship between state, national community and national minorities. The juridical tradition of citizenship distinguish between the principle *jus sanguinis*, of the community of descendants, and the principle *jus soli*, of territorial belonging. In this respect, Romanian constitutionalism has advanced the principle *jus sanguinis* in granting citizenship with consequences in administrative exclusion of foreigners and conceptualization of regional identities. The particularity of Transylvania as territory of different ethnic minorities is now just a subject of academic debates with no coverage in the historical reality of this region. Transylvania is part of our collective imaginary and in the same time of our national identity and no invented local particularism can change that.

Keywords: citizenship, intellectual history, contemporary Romania

În sens larg, cetăţenia desemnează un ansamblu de drepturi ataşate unei persoane, raportul instituţionalizat stabilit între indivizi şi stat, sentimentul de apartenenţă la un anumit teritoriu, calitatea de membru într-o comunitate, o idee filosofică sau un ideal moral[1]. Pornind de la taxonomia propusă acum o jumătate de secol de T. H. Marshall, cetăţenia presupune trei componente: civilă, politică şi socială, cărora le corespund trei perioade istorice distincte. Componenta civilă a cetăţeniei a apărut, odată cu dezvoltarea burgheziei, cu creşterea urbanizării şi avântul industrializării, în secolul al XVIII-lea. Ea se fundamentează pe principiile iluminismului şi presupune promovarea unui set de drepturi individuale precum libertatea, egalitatea în faţa legii, asocierea liberă, proprietatea. Componenta politică, manifestată prin accesul la polii de decizie politică, sufragiul universal, dreptul de a alege şi de a fi ales, reflectă cererile clasei muncitoare pentru cetăţenie şi corespunde secolului al XIX-lea. Este perioada expansiunii statului naţional, a revoluţiilor purtate în numele naţiunii, a romantismului căutării unei lumi mai bune şi a egalităţii sociale. Componenta socială, care presupune accesul lărgit la bunăstare, securitate personală, educaţie şi servicii sociale defineşte cetăţenia în secolul al XX-lea. Aceasta este perioada disoluţiei statului naţional, a globalizării, a des-centralizării conceptuale şi a de-semantizării cetăţeniei[2].

Concepte precum cetăţenie postnaţională sau multiculturalism lărgesc aria semantică a unui termen încărcat de istorie, dar care a revenit de curând în actualitatea cercetărilor de specialitate. Cetăţenia nu se mai raportează la teritorialitate, astfel încât limitele cetăţeniei nu mai corespund cu graniţele statului-naţiune, după cum cetăţenia nu se mai raportează nici la categorii precum etnicitatea sau naţiunea. Şi este evident că în democraţiile contemporane, unde se confruntă identităţi naţionale, regionale, etnice sau religioase dintre cele mai diverse, calitatea cetăţeniei asigură funcţionarea şi stabilitatea acestor democraţii într-o măsură mai mare chiar decât sistemul de checks and balances[3]. Delimitarea

1 Constantin Iordachi, „Cetăţenie şi identitate naţională în România: o trecere istorică în revistă", *Altera*, Anul X, 2004, p. 35.

2 T. H. Marshall, *Class, citizenship and class development,* Garden City, New York, Doubleday & Co., 1965, p. 78.

3 Will Kymlicka, *Politics in the vernacular: nationalism, multiculturalism and citizenship,* Oxford

originilor şi specificarea elementelor la care se raportează cetăţenia se poate realiza prin parcugerea traseului istoric pe care acest concept l-a înregistrat de-a lungul timpului. Relaţia dintre individ, un grup etnic şi comunităţile organizate sub formă de stat stabileşte cadrul de manifestare şi definire a cetăţeniei. Conceptul de cetăţenie este contemporan cu primele comunităţi umane organizate şi se fundamentează pe criteriul apartenenţei sau non- apartenenţei la acea comunitate[4].

Odată cu dezvoltarea comunităţilor umane în forme statale un alt criteriu al cetăţeniei se impune: participarea. Apartenenţa şi participarea conferă cetăţeniei trăsăturile care o definesc şi o particularizează şi care delimitează raportul care se instituie între cetăţean şi stat. Ca individ, parte a unui anumit grup etnic sau naţional, o persoană aparţine statului; ca cetăţean, participant la viaţa publică, persoana este parte a acelui stat. Relaţia dintre cetăţean şi stat, bazată pe concepţia filosofică ce consideră omul ca o fiinţă înzestrată cu virtuţi sociale, a fost analizată de Aristotel în Cartea a III-a a *Politicii*. Pentru Aristotel raportul dintre individ şi stat este analog celui dintre parte şi întreg, individul neputând exista în afara statului. Însă individul nu este un element pasiv al statului, cetăţenia exersându-se şi fiind constiuită prin participare. Calitatea de cetăţean aparţine omului politic[5] în măsura în care acesta este capabil să ia parte la administrarea treburilor cetăţii. Definită, în sens aristotelian, prin participarea la realizarea justiţiei şi la punerea în practică a deciziilor puterii executive, cetăţenia devine extrem de restrictivă. Ea este direct participativă, căci a fi cetăţean implică în mod necesar calitatea de a fi membru al *ecclesiei* şi a juriilor, după cum cetăţenia este limitativă, căci nu poate fi extinsă la colonii sau la cei lipsiţi de drepturi politice[6].

Înţelegerea aristoteliană a cetăţeniei derivă din concepţia sa teleologică privind

University Press, 2001, p. 294.

4 J. M. Barbalet, *Cetăţenia*, traducere de Viorel Vizureanu, Ed. Du Style, Bucureşti. 1998, p. 22.

5 Sintagma *zoon politikon* face parte din terminologia filosofică aristoteliană şi nu poate fi tradusă în mod adecvat fără riscul unei anumite pierderi semantice. În contextul de faţă am optat pentru formula „om politic" pentru a pune în evidenţă, prin forma rădăcinii *polis*, relaţia dintre cetăţean şi stat.

6 Sir David Ross, *Aristotel,* traducere de Ioan-Lucian Muntean şi Richard Rus, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 237.

natura statului şi atributele care definesc esenţa cetăţeniei. Atributele cetăţeniei nu se rezumă la calitatea de membru al statului, căci agricultorii, muncitorii sau sclavii aparţin şi ei statului dar simpla apartenenţă nu îi transformă în cetăţeni. După cum simpla descendenţă nu poate transforma un individ, membru al *polis*-ului, în cetăţean. Căci, în acord cu logica aristoteliană, cetăţenii sunt făcuţi şi nu născuţi[7]. Urmând firul gândirii lui Aristotel, ceea ce caracterizează în cel mai înalt grad un cetăţean este participarea directă la actul de decizie, la alegerea membrilor comunităţii politice şi la stabilirea legilor. Persistă totuşi o ambiguitate epistemiologică în ceea ce priveşte dreptul egal de a conduce pe care-l pot împărtăşi cei aleşi să stabilească legile şi cei aleşi să le pună în practică. Filosofia politică aristoteliană trebuie înţeleasă în legătură cu etica sa, cu preocuparea stabilirii cadrului adecvat în care individul îşi poate exersa virtutea morală. Din această perspectivă, graniţa dintre drepturile individuale şi binele comun, veritabil subiect de dezbatere pentru teoriile politice ale modernităţii, devine indistinctă. Individul nu se poate realiza deplin decât prin practicarea virtuţii iar aceasta la rândul ei nu se poate exersa decât în interiorul cetăţii. Virtuţile individuale se relevă şi se practică în interiorul comunităţii. De aceea, reflecţia asupra a ceea ce este cetăţeanul şi a naturii cetăţeniei este, în ultimă instanţă, o reflecţie asupra naturii umane şi a noastră, a tuturor.

Alături de gândirea politică greacă, celălalt pol intelectual care defineşte cetăţenia în perioada clasică îl reprezintă tradiţia juridică romană, unde cetăţeanul se defineşte nu ca un membru al *polis*-ului, ci al *res publica*[8]. Cele două concepţii privind cetăţenia diferă în mod fundamental prin raportarea la practica guvernării. Relaţia lui *politis* cu *politeia*, în acord cu gândirea politică greacă, este una dual: cetăţeanul guvernează şi este guvernat determinând în egală masură legile cărora trebuie sa i se supună. Practica juridică romană extinde sensul cetăţeniei dincolo de graniţele cetăţii, căci cetăţeanul nu participă în mod direct la administrarea treburilor statului, dar acesta îi asigură protecţia sa şi a bunurilor

7 Susan D. Collins, *Aristotle and the Rediscovery of Citizenship*, Cambridge University Press, 2006, p. 121.

8 J. G. A. Pocock, *The Ideal of Citizenship since Classical Time,* în Shafir Gershon (edit.), *The Citizenship Debates. A Reader,* Minneapolis, University of Minnesota Press, 1998, p. 31.

sale. Glisarea de sens de la înţelegerea politică a cetăţeniei la cea juridică are loc în Roma antică, unde sensul lui *politis* este îndreptat spre *civilis* de către guvernanţi. Înţelegerea politică a cetăţeniei, desemnată prin participare, în sens aristotelian, împreună cu concepţia juridică a cetăţeniei mijlocită prin legea menită să-l protejeze pe cetăţean, s-au păstrat până în zilele noastre. Cele două semnificaţii ale cetăţeniei, cea politică şi cea juridică, au înregistrat evoluţii istorice diferite: într-un sens, filosofia politică şi practica guvernării, care a evoluat de la simpla participare la consacrarea principiului reprezentativităţii, în celălalt sens, teoria dreptului şi istoria constituţionalismului.

Diferenţa dintre filosofia politică a lui Aristotel focalizată pe statul-cetate atenian şi statul-naţiune modern constă în dimensiunile comunităţii politice şi în condiţiile participării. Pentru Aristotel cetăţenia presupunea participarea efectivă la procesul de luare a deciziilor. Ea implică dreptul cetăţenilor de a se autoguverna, deşi este restrictivă prin referinţa numai la bărbaţii atenieni şi excluderea categoriilor profesionale, care se dovedeau incompatibile cu practicarea virtuţii. În statul-naţiune modern, datorită dimensiunilor mari ale comunităţii politice, cetăţenia presupune o serie de caracteristici definitorii. Pe de o parte, cetăţenia implică o extindere a nivelului participării la întreaga societate şi nu doar la cei care exercită puterea; pe de altă parte, cetăţenia implică o limitare, în sensul în care participarea cetăţenilor nu mai este directă ci mediată, prin reprezentanţi, datorită mecanismului alegerilor. Însă votul censitar limita drastic numărul electorilor şi implicit al cetăţenilor participanţi iar votul universal s-a dovedit a fi un deziderat a cărui realizare a presupus un lung şir de tranzacţii, negocieri şi compromisuri între actorii politici. Tradiţia constituţionalismului european, aşa cum a fost trasat prin Revoluţia franceză şi internalizat prin palierul ideilor politice iluministe, extinde înţelegerea cetăţeniei prin includerea principiului reprezentării şi al plebiscitului[9].

Cetăţenia aşa cum o înţelegem astăzi, constituită prin teoria drepturilor omului, cu rădăcini în iluminismul secolului al XVIII-lea, a urmat practici diferite în statele moderne. Ea este construită pe fundamentul naţiunii fiind modelată de şi înrădă-

9 Reinhardt Bendix, *Nation-Building & Citizenship. Studies of our changing social order,* Transaction Publishers, New Brunswick and London, 1996, p. 90.

cinată în înţelegerea diferită a naţionalităţii. În stabilirea legăturilor de cetăţenie statul apelează la categorii determinate precum teritoriul şi la categorii pre-existente, precum naţionalitatea sau etnicitatea, bazate pe sentimentul originii comune, al unei limbi şi fond cultural reciproc împărtăşite, al unor relaţii sociale stabilite mutual. Identităţile naţionale şi cele etnice sunt mai puternice – căci sunt valorizate afectiv – decât cetăţenia, care poate fi dobândită sau acordată, chiar dacă aceasta îi revine unei persoane prin naştere[10]. Creaţie a ideilor Revoluţiei Franceze, identitatea naţională a presupus iniţial un proces de „separare" a indivizilor de forma lor de identitate primară, a comunităţilor locale, pentru a fi ulterior reintegraţi în forma de comunitate mai cuprinzătoare pe care o reprezintă naţiunea. Iar această nouă formă de identitate se bazează pe o conştiinţă a apartenenţei care transcede simpla comunitate teritorială sau comunitatea de descendenţi originară[11]. Naţiunea este o identitate construită, un construct cultural forjat ideologic, iar cetăţenia este o identitate atribuită, un concept politic bazat pe funcţia regeneratoare a naţiunii.

Din această perspectivă, cetăţenia modernă, aşa cum o cunoaştem astăzi, „nu reprezintă o esenţă imuabilă, ci o istorie"[12]. Ea presupune deopotrivă posesie, achiziţie şi practică, exerciţiu. Există în primul rând un *sens juridic* al cetăţeniei, ce presupune apartenenţa la o anumită comunitate politică naţională prin beneficiul drepturilor civile şi politice şi prin obligativitatea participării. Cetăţeanul devine actor politic prin practica exerciţiului electoral. Instituţia votului unifică sau stratifică societatea, în funcţie de procedurile legislative aflate în vigoare. Aparent, votul este universal distribuit, dar poate fi acordat în funcţie de o serie de criterii: vârstă, sex, cens sau religie, ceea ce permite individului grade diferite de participare la viaţa publică. Există în al doilea rând un *sens al coeziunii sociale*, care transcede simpla comunitate etnică, religioasă sau profesională. Cetăţeanul este o parte a naţiunii – ceea ce-i conferă sentimentul egalităţii şi al

10 T. K. Oomen, *Citizenship, Nationality and Ethnicity Reconciling Competing Identities,* Polity Press, Cambridge, 1997, p. 228.

11 Attila M. Demeter, *Naţionalism, multiculturalism, minorităţi naţionale,* Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Cluj-Napoca, 2012, p. 29.

12 Dominique Schapper, Christian Bachelier, *Ce este cetăţenia?*, traducere de Gabriela Scurtu Ilovan, Ed. Polirom, Iaşi, 2001, p. 9.

mândriei naţionale – şi se identifică cu aceasta. Există în al treilea rând un *sens al apartenenţei*. Cetăţeanul aparţine unui stat care-l protejează şi-i oferă o serie de privilegii în raport cu străinii: fie că aceştia sunt necreştini, cei care nu deţin proprietăţi sau alte grupuri excluse şi în raport cu care statutul cetăţeniei nu se aplică[13]. Statul stabileşte în acest fel graniţele comunităţii naţionale şi ale comunităţii politice. În sfârşit, cetăţenia nu este imuabilă, ea nu este un dat, nu este universală şi nu se defineşte în termeni esenţialişti; dimpotrivă, cetăţenia este exerciţiu şi practică şi ea dimensionează procedurile statului şi acţiunile indivizilor.

Înţelegerea cetăţeniei ca termen mediu între stat şi naţiune, categorii faţă de care se află într-un raport de determinare, este depăşită de abordarea contingentă şi relaţională a cetăţeniei împărtăşită de Charles Tilly, a cărui definiţie instrumentală exclude paradigma statului unitar ca actor unic în acordarea şi legalizarea cetăţeniei. Statul este perceput ca sumă de actori diferiţi, cu roluri şi relaţii distincte în ceea ce priveşte practica cetăţeniei, în virtutea cărora fiecare parte este îndreptăţită la drepturi şi obligaţii reciproce „care formează un fel special de contract". Cetăţeanul dezvoltă un statut privilegiat în raport cu statul, căruia îi aparţine dar nu i se subordonează, în virtutea a două criterii pe care le îndeplineşte simultan: „apartenenţa persoanei la o categorie exclusivă, nativă sau naturalizată" şi „relaţia agentului cu statul mai curând decât cu altă autoritate"[14]. Toate aceste caracteristici enunţate mai sus conferă cetăţeniei o semantică multiplă şi deplasează discuţia de la o abordare formalistă la o abordare centralistă. Cetăţenia se stabileşte ca relaţie, ca rol şi ca identitate; excluderea manifestându-se în raport cu străinii, consideraţi neasimilabili sau indezirabili, iar includerea manifestându-se în raport cu statul şi fiind negociabilă faţă de acesta. Ideea negociabilităţii cetăţeniei şi a unor raporturi ierarhice între diversele forme ale cetăţeniei şi stat nuanţează dezbaterea contemporană privind cetăţenia.

Relaţia dintre cetăţenie şi statul-naţiune „nu este una intrinsecă ci contingentă

13 Marc Howard, *The Politics of Citizenship in Europe,* Cambridge University Press, 2009, p. 3.

14 Charles Tilly (edit.), *Citizenship, Identity and Social History,* International Review of Social History Supplements, Cambridge University Press, 1996, p. 8.

şi istorică”[15], ceea ce face la limitele cetăţeniei să nu corespundă cu graniţele statului-naţiune. Ea este operaţionalizabilă mai ales într-o lume contemporană în care distincţia dintre cetăţenia naţională şi cetăţenia postnaţională şi dintre cetăţenia dual şi cetăţenia multiplă devine tot mai dificil de realizat. Situaţia este cu totul particulară pentru statele postcomuniste din Europa Centrală şi de Est, unde înţelegerea şi practica cetăţeniei face opozabilă distincţia dintre naţiune şi stat, referinţa naţiunii fiind făcută în termeni etno-culturali, iar referinţa cetăţeniei fiind făcută în termeni politico-juridici şi ai loialităţii faţă de stat[16]. Cetăţenia este un vector principal în procesul de construcţie al noilor state, ale căror graniţe sunt pliabile principiului restauraţiei istorice, în timp ce naţiunea este considerată a prioric ca fiind anterioară statalităţilor astfel recent stabilite. În contextul afirmării suveranităţilor statale şi al procesului asumat de integrare europeană politicile privind cetăţenia au în vedere atât statutul minorităţilor naţionale de pe teritoriul acestor state cât şi situaţia minorităţilor naţionale care locuiesc în afara statelor naţionale.

Relaţia triadică dintre „naţionalizarea statului”, „minorităţile naţionale” şi „comunităţile naţionale care se află în afara graniţelor statului” a fost amplu analizată de Rogers Brubaker într-un volum dedicat redefinirii chestiunii naţionale şi a naţionalităţilor în contextul noii Europe[17]. Sintagma „naţionalizarea statului” se referă la procesul prin care este realizată hegemonia politică, culturală, demografică şi economică a comunităţii naţionale dominante în statele eterogene etnic şi este parte integrantă a procesului de reafirmare a suveranităţii statale. În mod analog, minorităţile naţionale vor adopta acţiuni şi politici în favoarea creşterii autonomiei locale sau regionale şi a limitării politicilor asimilaţioniste ale statului. Acesta va adopta politici menite să protejeze interesele co-etnicilor care se află în afara graniţelor statului şi care sunt considerate afine cu cele ale

15 Linda Bosniak, *The Citizen and the Alien Dilemmas of Contemporary Membership,* Princeton University Press, 2006, p. 5.

16 Irina Culic, *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe,* Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Cluj-Napoca, 2009, p. 9.

17 Rogers Brubaker, *Nationalism Reframed: Nationhood and National Question in the New Europe*, Cambridge University Press, 1996, p. 57

„statului naţionalizat”[18].

Reevaluând argumentele discuţiei, cetăţenia exprimă calitatea juridică ataşată unei persoane fizice care aparţine unui stat, după cum exprimă şi raportul care se instituie între o persoană şi stat. Este vorba de o relaţie simbolică de apartenenţă, care presupune o componentă de participare, iar în mod analog, de un set de drepturi şi obligaţii reciproc asumate de către cetăţean şi de către stat. În acest sens, discuţia tehnică despre cetăţenie implică o serie de elemente care o presupun: i) existenţa unui stat sau a unei formaţiuni politice autonome, ii) un număr de persoane fizice deter- minate care să fie înregistrate ca cetăţeni, iii) un set prescriptibil de drepturi fundamentale de care aceştia beneficiază în virtutea calităţii lor de fiinţe umane şi un set de drepturi politice de care beneficiază în virtutea apartenenţei la ordinea politică a statului sau a formaţiunii politice existente, iv) o conştiinţă colectivă şi o formă de ataşament afectiv faţă de stat şi de ordinea pe care acesta o presupune, v) egalitatea presupusă a cetăţenilor în faţa ordinii de drept, vi) o superioritate limitată a cetăţenilor în raport cu străinii, vii) o corelare între caracterul voluntar şi cel permanent al cetăţeniei. Ea presupune un statut de dezirabilitate, drepturi şi obligaţii asumate, un statut de egalitate în raport cu legislaţia statului şi de inegalitate în raport cu străinii, o stare de necesitate şi o diversitate de sensuri, de situaţii, de cazuri[19].

Pentru a adânci dezbaterea privind cetăţenia voi apela în continuare la distincţia operată de Rogers Brubaker între o cetăţenie „excluzivă” şi o cetăţenie „incluzivă”[20], care este determinantă în stabilirea raportului dintre indivizi şi stat. Analizând raportul instituit între cetăţenie şi naţionalitate în Franţa şi Germania, considerate cazuri paradigmatice pentru cetăţenia privită ca formă de includere, respectiv de excludere, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Brubaker aduce în dezbatere problema condiţiilor naturalizării şi a transformării imigranţilor în cetăţeni punând în valoare două concepte juridice: *jus soli* şi jus *sanguinis*. Diferenţa fundamentală în definirea şi practicarea cetăţeniei în cele două state

18 *Ibidem*, p. 58.

19 Barbu B. Berceanu, *Cetăţenia: monografie juridică*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, pp. 55-56.

20 Rogers Brubaker, *Citizenship and Nationhood in France and Germany,* Harvard University Press, Cambridge, 1994, p. 21.

rezidă în faptul că Franţa îşi definea cetăţenia expansiv, ca o „comunitate teritorială", în timp de Germania îşi definea cetăţenia restrictiv, ca o „comunitate de origine"[21]. Ambele definiţii ale cetăţeniei fac apel la naţionalitate, cu menţiunea că înţelegerea franceză a naţionalităţii este asimilaţionistă şi centrată pe stat iar înţelegerea germană a naţionalităţii este etnoculturală şi „diferenţialistă"[22].

În cazul Franţei, deşi exista o tradiţie juridică şi o deschidere către imigranţi dezvoltată pe parcursul unui secol, sistemul lui *jus soli* a fost instituit în 1889. Constituţia din 1791 şi Codul Civil napoleonian din 1803 stabileau condiţiile cetăţeniei combinând concepţia egalitaristă a drepturilor omului cu o concepţie politică a cetăţeniei. Aceasta din urmă, statuată prin Codul Civil, adopta principiul lui *jus sanguinis*, al „comunităţii de origine" în detrimentul teritorialităţii. Codul Civil distingea între o cetăţenie activă, atribuită persoanelor născute din tată francez, a căror ataşament faţă de Franţa era presupus a fi suficient de puternic şi de evident pentru a mai fi menţionat, şi o cetăţenie potenţială, adresată persoanelor născute în Franţa dintr-un tată străin sau persoanelor născute în afara ţării dintr-un tată francez dar care îşi pierduse cetăţenia sau care renunţase la ea printr-un act voluntar. Această cetăţenie potenţială trebuia pretinsă şi diferea substanţial de dobândirea cetăţeniei prin naturalizare. Interesant este faptul că transmiterea cetăţeniei prin descendenţi era justificată nu prin referinţa la o etnicitate nonteritorială ci mai curând la un ataşament implicit faţă de teritoriul francez[23].

De altfel, componenta etnică în autodefinirea naţiunii a fost întotdeauna mai slabă în vechile „state-naţiuni" precum Anglia sau Franţa, mai deschise către naturalizare şi către fenomenul imigraţiei, decât în tinerele naţiuni-state din centrul şi răsăritul Europei. Ceea ce explică, dar numai într-o anumită măsură, de ce state precum Germania sau noile state formate din componenţa imperiilor multinaţionale au adoptat în mod explicit principiul *jus sanguinis* şi în mod implicit o legislaţie a cetăţeniei bazată pe comunitatea de origine[24]. În cazul Germaniei,

21 *Ibidem*, p. x.
22 *Ibidem*, p. xi
23 *Ibidem*, p. 89.
24 *Ibidem,* p. 98

iar modelul a fost preluat şi adaptat de către toate noile naţiuni-state din centrul şi răsăritul continentului, afinitatea dintre principiul *jus sanguinis* şi autodefinirea naţiunii a fost mai puternică. Naţiunile-state din centrul şi estul Europei şi-au creat o înţelegere culturală şi politică a naţiunii văzută ca o comunitate etnică sau etnoculturală independentă de cadrul instituţional şi teritorial al statului. Naţiunea este anterioară statului şi pe cale de consecinţă apartenenţa la naţiune este prioritară în raport cu apartenenţa la stat. Perspectiva etnonaţională a autodefinirii naţiunii a condus la ideea conform căreia *jus sanguinis* păstrează şi conservă identitatea şi substanţa naţiunii. *Jus sanguinis* a creat comunitatea de origine şi, prin prisma viziunii sale etnonaţionale, naţiunea este o comunitate de origine[25].

În ceea ce priveşte cazul românesc, ideea de cetăţenie este ataşată mai curând modelului german, centrat etnic, decât modelului francez, omologat teritorial, dar cu care se înrudeşte prin prisma sursei de inspiraţie pentru Codul Civil. Ceea ce face să poată fi admis faptul că „definiţia română a cetăţeniei este bazată pe o definiţie etnoculturală a apartenenţei la naţionalitate sau la calitatea de român *anterioară* constituirii statului român”[26]. Modelul românesc al cetăţeniei a privilegiat modelul german centrat pe înţelegerea etnică a naţiunii, filtrată prin ideea comunitaţii de origine, într-un mod analog celui în care naţionalismul românesc s-a dezvoltat cu surse intelectuale germane şi a fost de asemenea centrat etnic. Presiunea externă exercitată vreme de secole asupra Ţărilor Române a generat o contrareacţie internă, astfel încât nu este întâmplător faptul că modelul românesc al cetăţeniei a fost mai puternic influenţat de modelul german bazat pe concepţia etnoculturală a naţiunii considerată ca o comunitate de origine decât de modelul francez al incluziuni teritoriale. Atât în cazul abordării cetăţeniei cât şi în cazul autodefinirii naţiunii componenta identitară, cu accentul pus pe comunitate şi nu pe individ, fost primordială.

În definirea şi argumentarea juridică a cetăţeniei convingerea legislatorilor ro

25 *Ibidem*, p. 123.

26 Silvia Marton, *La construction politique de la nation. La nation dans les débats du Parlement de la Roumanie (1866-1871)*, Institutul European, Iaşi, 2009, p. 195.

mâni era aceea că *jus sanguinis* putea crea un tip de comunitate „bazată pe ascendenţă”[27]. Ascendenţa conduce la consolidarea solidarităţii naţionale şi, reciproc, ataşamentul faţă de statul-naţiune se bazează pe ascendenţă şi nu pe teritorialitate, care poate fi accidentală şi contingentă, ceea ce face dificilă naturalizarea străinilor. Reticenţa faţă de naturalizarea străinilor se explică prin viziunea împărtăşită de majoritatea intelectualilor şi politicienilor români ai celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea a unei naţiuni omogene sub raport etnic. Această viziune a omogenităţii etnice a naţiunii a direcţionat politicile elitelor statului român spre crearea şi consolidarea unei birocraţii autohtone care să compenseze lipsa unei clase de mijloc şi care să fie capabilă să susţină modernizarea statului. Formarea acestei birocraţii, ce ocupa poziţii în administraţie, educaţie, justiţie şi armată, a presupus pe de o parte ascensiunea socială a elementelor autohtone şi pe de altă parte excluderea administrativă a alogenilor, consideraţi neasimilabili, nenaturalizabili şi neintegraţi în corpul naţiunii.

Cetăţenia a fost considerată de către arhitecţii constituţionali ai secolului al XIX-lea ca o categorie juridică ce avea aceeaşi arie semantică cu apartenenţa la naţiune. Pe cale de consecinţă, nu a existat o unificare a prevederilor legislative privind cetăţenia, până la *Legea naţionalităţii* din 1924, reglementările referitoare la naturalizarea străinilor şi la recunoaşterea calităţii de român fiind cuprinse în documente juridice cu valoare de constituţie. Această realitate juridică făcea extrem de dificilă o eventuală modificare a articolelor referitoare la criteriile naturalizării, recunoaşterea calităţii de român fiind implicită pentru toţi etnicii români, fie că aceştia locuiau sau nu pe teritoriul ţării. Chiar atunci când s-a renunţat la criteriul religios în acordarea naturalizării – ca urmare a unor puternice presiuni străine şi a lobby-ului evreiesc european – prin modificarea unui articol al Constituţiei din 1866, acest lucru nu a condus în mod firesc la naturalizarea întregii populaţii evreieşti, după modelul naturalizării populaţiei musulmane din Dobrogea care fusese încorporată în teritoriul ţării în 1878. După 1879 pentru evrei naturalizarea a fost acordată individual şi selectiv printr-o serie de proceduri birocratice care nu o făceau accesibilă pentru toţi etnicii evrei. Acest an-

27 *Ibidem,* p. 198

tisemitism birocratic descrie şi defineşte peisajul politic şi intelectual al ultimei jumătăţi a secolului al XIX-lea în care eforturile României de modernizare au fost subsumate idealului creării şi consolidării statului naţional.

Situaţia este cu totul particulară în Transilvania, provincie care a fost integrată pe parcursul ultimului secol şi jumătate în cuprinsul statului maghiar şi ulterior a statului român şi care a cunoscut politici de omogenizare etnică din partea ambelor state. *Legea naţionalităţilor* din 1868 a pus bazele comunităţii politice maghiare care corela conceptele de naţiune şi de cetăţenie înglobându-le în conceptul mai cuprinzător de „naţiune politică" maghiară[28]. Fideli idealului de autonomie a provinciei şi a prezervării propriei identităţi românii din Transilvania au refuzat calitatea de „naţiune politică", care presupunea o susţinută componentă asimi- laţionistă, fiind mai deschişi către o coabitare în cadrul unei entităţi federale în cadrul imperiului după modelul descris în 1906 de A. C. Popovici. În perioada interbelică, prin integrarea Transilvaniei în România Mare, consensul naţionalist a fost împărtăşit de către elitele politice româneşti drept cadru firesc de manifestare a politicii[29]. Dublarea teritoriului ţării prin includerea noilor provincii: Basarabia, Bucovina, Banatul şi Transilvania, corelată cu creşterea semnificativă a procentului de minorităţi naţionale, a avut drept consecinţă derularea unor politici de omogenizare administrativă şi educaţională menite să înfrângă identităţile regionale în favoarea noii identităţi naţionale.

Pentru Transilvania, integrarea în România Mare a însemnat în primul rând corelarea administrativă şi juridică cu un stat cu care nu avea o tradiţie constituţională comună. Limitele cetăţeniei au fost lărgite prin naturalizarea tuturor minorităţilor naţionale indiferent de criteriul etnic sau religios însă participarea acestor minorităţi la guvernare a fost una limitată. Tonul politicii naţionale se dădea la Bucureşti şi partidele regionale sau cele care reprezentau interesele minorităţilor naţionale jucau un rol cu totul neînsemnat în inflaţia de partide care

28 Gábor Gángó, *Legea naţionalităţilor din 1868 şi consecinţele ei*, în Attila Gidó, István Horváth, Judith Pál (edit.), *140 de ani de legislaţie minoritară în Europa Centrală şi de Est*, Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Ed. Kriterion, Cluj-Napoca, 2010, p. 17.

29 Irina Livezeanu, *Cultură şi naţionalism în România Mare 1918-1930*, traducere de Vlad Russo, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998, 24.

a caracterizat primii ani ai perioadei interbelice. Puternicul Partid Naţional Român, cu o largă bază electorală şi cu o îndelungă tradiţie parlamentară în Transilvania, a trebuit sa fuzioneze cu Partidul Ţărănesc, formaţiune agrariană cu care avea prea puţine puncte ideologice comune, pentru a ajunge la guvernare în 1928, odată cu eşecul electoral al Partidului Naţional Liberal. Venită la putere în chiar debutul crizei economice, guvernarea ţărănistă nu avea cum să reziste numeroaselor probleme cu care se confrunta ţara, dar a căutat – şi în cea mai mare parte a reuşit – să fie un factor de echilibru prin menţinerea în cadrul politicii a valorilor constituţionalismului.

Regimul comunist a însemnat o perioadă de continuare şi adâncire a politicii de omogenizare etnică a Transilvaniei. Naţiunea română a fost redefinită nu în acord cu dogmele naţionalismului integral din perioada interbelică ci, pentru a justifica congruenţa dintre valorile naţionale şi comandamentele noului regim[30], în acord cu dogmele marxismului pur şi dur. Aducerea în spaţiul public a canonului naţionalist a fost realizată de intelectuali – şi instrumentalizată de partid – pentru a putea domina câmpul intelectual[31]. Readucerea în prim-planul politicii interne a discursului naţionalist era menită nu doar să confirme supremaţia partidului şi a ideologiei oficiale, dar în egală măsură să creeze un limbaj, simultan şi coerent cu cel marxist, cu care majoritatea populaţiei să se simtă afini. Era mai mult decât atât: era o declaraţie de independenţă faţă de dominaţia sovietică şi o afirmare a suveranităţii naţionale.

În acest context politico-ideologic minorităţile naţionale erau reduse la statutul de „naţionalităţi conlocuitoare". Era predictibil faptul că, neîmpărtăşind o coabitare bazată pe un trecut istoric şi pe experienţe comune, diferenţele dintre români – majoritari şi elită dominantă – şi maghiari – minoritari şi fostă elită dominantă – aveau să fie şi mai vizibile odată cu prăbuţirea regimului comunist. Din punct de vedere al atribuirii cetăţeniei şi al includerii în naţiunea română, România a urmat,

30 Katherine Verdey, *Compromis şi rezistenţă Cultura română sub Ceauşescu*, traducere de Mona şi Sorin Antohi, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 99.

31 *Ibidem*, p. 103.

conform formulării cercetătoarei Irina Culic[32], *logica clubului*: românii de bucurau de privilegiul naţionalităţii de la care maghiarii erau excluşi. Conform aceleiaşi logici, maghiarii se bucurau de naţionalitatea maghiară dar se autoexcludeau din „clubul" naţiunii române, ei folosindu-şi propria naţionalitate ca resursă pentru dubla socializare[33]. În virtutea avantajului de necontestat al cunoaşterii limbii, maghiarii din România se bucurau atât de avantajele naţionalităţii maghiare cât şi al cetăţeniei române, ei putând să-şi convertească dubla socializare în dublă cetăţenie. Pentru români în schimb, naţionalitatea şi cetăţenia se presupuneau reciproc, ei neputând experimenta avantajele dublei socializări.

Ce mai rămâne de dezbătut din tema cetăţeniei în context transilvan? Un scurt epilog asupra identităţii transilvane, altfel spus, asupra existenţei – sau nu – a chestiunii transilvane, se cuvine făcut. Căci, în anii din urmă, teme de dezbatere precum autonomie, regionalizare, devoluţie, federalizare au revenit în actualitate cu şi mai mare intensitate. Într-un studiu intitulat *Chestiunea transilvană* politologul maghiar Gusztáv Molnár argumentează – pe urmele mai celebrului omolog american Samuel Huntington – asupra necesităţii adoptării soluţiei devoluţioniste, prin care „problemele modernizării politice a României şi cele ale integrării europene, atât de strâns legate între ele, s-ar putea rezolva concomitent"[34]. Dincolo de argumentele aduse în discuţie de Gusztáv Molnár sau de rezervele care pot fi formulate cu privire la succesul adoptării soluţiei devoluţioniste în context transilvan, se ridică o întrebare: există un particularism transilvan apt să poată conduce la o identitate regională fundamentată pe criteriul devoluţiei sau al autonomiei?

Dintre toate regiunile istorice ale României, Transilvania a suscitat cel mai mult interesul istoricilor, politologilor, filosofilor sau scriitorilor. Multitudinea textelor apărute pe marginea interogaţiei unui specific transilvan, diferit de restul regiunilor României, m-ar putea îndemna să accept faptul că acest particularism există,

32 Irina Culic, *Nationhood and Identity: Romanians and Hungarians in Transylvania*, în Balász Trencsény, Dragoş Petrescu, Cristina Petrescu, Constantin Iordachi, Zoltán Kántor (edit.), *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*, Regio Books, Ed. Polirom, Budapest, Iaşi, 2001, 241.

33 *Ibidem*, 242

34 Gusztáv Molnár, Gabriel Andreescu (edit.), *Problema transilvană*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, 9.

fie şi doar ca simplă temă de dezbatere intelectuală. Dar secole întregi de istorie comună, deşi marcată de percepţii diferite cu privire la particularismul provinciei, modelată dramatic de spiritul nivelator al regimului comunist, au făcut din Transilvania un stereotip regional, cu rădăcini adânci în mentalul colectiv al românilor şi al maghiarilor, dar nimic mai mult. Ader la ideea istoricului Sorin Mitu conform căreia „această imagine are o acoperire extrem de redusă în realitatea economică şi socială, ca şi în moştenirea concretă istorică, bazându-se doar pe rememorarea colectivă a unor tradiţii erodate iniţial de paradigma statului naţional unitar şi distruse apoi, aproape în totalitate, de către regimul comunist”[35].

La data la care Gusztáv Molnár şi Sorin Mitu îşi scriau textele, acum un deceniu şi jumătate, soluţia devoluţionistă: retragerea statului şi transferul competenţelor administrative către autorităţile locale şi regionale, nu era nici posibilă nici dezirabilă. Un stat centralizat, împovărat de birocraţie şi fiscalitate şi care administrează o sărăcie generalizată, nu poate pretinde că este capabil să-şi asume o sarcină atât de ingrată. Stabilitatea unui stat nu este dată de soluţiile propuse, dar aproape niciodată realizate integral, de modernizare a sa; ci de capacitatea de a-şi crea propriile mecanisme de autocontrol: o clasă de mijloc puternică şi dinamică şi o societate civilă activă şi mobilizatoare împreună cu autorităţi locale deschise spre dialog şi negociere.

În final, persistenţa tradiţiilor istoriografice locale asumate de istoricii care abordează subiecte legate de identitatea, particularismul sau autonomia provinciei, primordialitatea şi continuitatea – românilor sau maghiarilor, după caz – în cuprinsul Transilvaniei se dovedeşte mai puternică şi mai acaparatoare decât o „istorie transnaţională”[36] în care să coexiste, la fel cum au coabitat de-a lungul secolelor români, maghiari, saşi, secui, ucrainieni, cehi, slovaci, croaţi, sârbi, evrei, romi, care au împărţit acelaşi teritoriu şi vicisitudinile aceleiaşi istorii. Când toţi istoricii care scriu despre Transilvania se vor dovedi mai puţin locuitorii patriei lor imaginare şi mai mult cetăţenii patriei lor reale, cu bunele şi relele ei,

35 Sorin Mitu, *Problema transilvană*, în Gusztáv Molnár, Gabriel Andreescu (edit.), *Problema transilvană*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, p. 77. Argumentul este reluat de istoricul clujean în volumul *Transilvania mea. Istorii, mentalităţi, identităţi*, Polirom, Iaşi, 2013, 143

36 Sorin Mitu, *Transilvania mea. Istorii, mentalităţi, identităţi*, Ed. Polirom, Iaşi, 2013, p. 161

şansa reconcilierii cu propriul trecut şi a includerii identitare se va dovedi mai mult decât un simplu deziderat numai bun de lăsat pe seama generaţiilor următoare.

BIBLIOGRAFIE

[1] BARBALET, J. M.

1998 *Cetăţenia*, traducere de Viorel Vizureanu, Ed. Du Style, Bucureşti.

[2] BENDIX, Reinhardt

1996 *Nation-Building & Citizenship. Studies of our changing social order,* Transaction Publishers, New Brunswick and London.

[3] BERCEANU, Barbu B.

1999 *Cetăţenia: monografie juridică*, Ed. All Beck, Bucureşti.

[4] BOSNIAK, Linda

2006 *The Citizen and the Alien Dilemmas of Contemporary Membership,* Princeton University Press.

[5] BRUBAKER, Rogers

1994 *Citizenship and Nationhood in France and Germany,* Harvard University Press, Cambridge.

1996 *Nationalism Reframed: Nationhood and National Question in the New Europe*, Cambridge University Press.

[6] COLLINS, Susan, D.

2006 *Aristotle and the Rediscovery of Citizenship*, Cambridge University Press.

[7] CULIC, Irina

2001 *Nationhood and Identity: Romanians and Hungarians in Transylvania*, în [9] TRENCSÉNY, Balász – PETRESCU, Dragoş – PETRESCU, Cristina – IORDACHI, Constantin – KÁNTOR, Zoltán (edit.), *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*, Regio Books, Ed. Polirom, Budapest, Iaşi.

[10] 2009 *Dual Citizenship Policies in Central and Eastern Europe,* Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Cluj-Napoca.

[11] DEMETER, Attila M.

2012 *Naţionalism, multiculturalism, minorităţi naţionale,* Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Cluj-Napoca.

[12] HOWARD, Marc

2009 *The Politics of Citizenship in Europe,* Cambridge University Press.

[13] GÁNGÓ, Gábor

2010 *Legea naţionalităţilor din 1868 şi consecinţele ei*, în GIDÓ, Attila - HORVÁTH, István - PÁL, Judith (edit.), *140 de ani de legislaţie minoritară în Europa Centrală şi de Est*, Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităţilor Naţionale, Ed. Kriterion, Cluj-Napoca.

[14] IORDACHI, Constantin

2004 „Cetăţenie şi identitate naţională în România: o trecere istorică în revistă", *Altera*, Anul X.

[15] KYMLICKA, Will

2001 *Politics in the vernacular: nationalism, multiculturalism and citizenship,* Oxford University Press.

[16 LIVEZEANU, Irina

1998 *Cultură şi naţionalism în România Mare 1918-1930*, traducere de Vlad Russo, Ed. Humanitas, Bucureşti.

[17] MARSHALL, T. H.

1965 *Class, citizenship and class development,* Doubleday & Co, New York.

[18] MARTON, Silvia

2009 *La construction politique de la nation. La nation dans les débats du Parlement de la Roumanie (1866-1871),* Institutul European, Iaşi.

[19] MITU, Sorin

1999 *Problema transilvană*, în MOLNÁR, Gusztáv – ANDREESCU, Gabriel

(edit.), *Problema transilvană*, Ed. Polirom, Iaşi.

2013 *Transilvania mea. Istorii, mentalităţi, identităţi*, Iaşi, Ed. Polirom, 2013.

[20] MOLNÁR, Gusztáv

1999 *Problema transilvană*, în MOLNÁR, Gusztáv – ANDREESCU, Gabriel (edit.), *Problema transilvană*, Ed. Polirom, Iaşi.

[21] OOMEN, T. K.

1997 *Citizenship, Nationality and Ethnicity Reconciling Competing Identities,* Polity Press, Cambridge.

[22] POCOCK, J. G. A.

1998 *The Ideal of Citizenship since Classical Time,* în GERSHON Shafir (edit.), *The Citizenship Debates. A Reader,* Minneapolis, University of Minnesota Press.

[23] ROSS, Sir David

1998 *Aristotel,* traducere de Ioan-Lucian Muntean şi Richard Rus, Ed. Humanitas, Bucureşti.

[24] SCHNAPPER, Dominique – BACHELIER, Christian

2001 *Ce este cetăţenia?,* traducere de Gabriela Scurtu Ilovan, Ed. Polirom, Iaşi.

[25] SHAFIR, Gershon (edit.)

1998 *The Citizenship Debates: a reader,* Minneapolis, University of Minnesota Press.

[26] TILLY, Charles (edit.)

1996 *Citizenship, Identity and Social History,* International Review of Social History Supplements, Cambridge University Press.

[27] VERDERY, Katherine

1994 *Compromis şi rezistenţă Cultura română sub Ceauşescu*, traducere de Mona şi Sorin Antohi, Ed. Humanitas, Bucureşti.

REGULI, NORME ŞI INSTITUŢII FORMALE VS. INFORMALE ÎN CONTEXTE DE COOPERARE DEMOCRATICĂ

Viviana ANGHEL

ABSTRACT

În acest articol, arăt că crearea de instituţii politice este obligatorie pentru o societate fondată pe principii democratice. Ideea de societate implică conceptul de contract, în sensul asocierii libere a indivizilor, care devin cetăţeni, iar contractul social reprezintă premisa instituţională a proceselor de cooperare. Importanţa contractului iniţial rezidă în acordul colectiv de cooperare pe care contractul însuţi îl reprezintă. Astfel, ideea de contract pleacă de la premisa că nu există o încredere reciprocă a indivizilor sau siguranţa că aceştia ar aplica înţelegerile colective neformalizate. În formă naţională, contractul devine contractul social, codificat juridic sub forma constituţiei. În acest fel, societatea reduce costurile de tranzacţie şi evită o serie de riscuri precum costurile de tip rent-seeking în formula lui Tullock şi favorizarea ex post a unor actori din angrenajul instituţional.

Cuvinte cheie: instituții, norme, reguli, eficiență instituțională, cooperare, contract, echilibru instituțional

În societăţile democratice, soluţiile instituţionale sugerează anumite priorităţi. De pildă, dacă decidem să nu acordăm atenţie specială contractului constituţional, atunci vom identifica probleme la nivel postconstituţional, care s-ar fi putut evita

prin contractul iniţial. Scopul unui contract constituţional este de a stabili pe cât posibil ex ante acţiunile permise şi nepermise pentru participanţii la instituţii.

Condiţiile care guvernează contractele limitează marja de negociere şi dinamica actorilor din instituţii, stabilesc patternuri de colaborare interinstituţională şi echilibre de putere politică în aranjamentul general al instituţiilor politice. Soluţiile instituţionale nu pot fi obţinute, temporizate sau chiar periclitate în funcţie de avantajele politice de moment ale actorilor implicaţi, iar normele restrâng posibilitatea ca actorii individuali să deturneze procedurile instituţionale de la servirea obiectivelor instituţionale. Un aranjament instituţional expus în contractul constituţional va limita pe cât posibil influenţa actorilor în procesele instituţionale. Instituţiile nu vor funcţiona fără un plan şi nu vor funcţiona dependent de oamenii activi în interiorul lor. Un sistem instituţional contractual este unul în care instituţiile la anumite nivele ale aranjamentului instituţional sunt obligate să coopereze cu instituţiile de la alte nivele şi cooperarea interinstituţională nu depinde de evoluţia relaţiilor interindividuale sau politice.

Frecvent, în absenţa unui moment constituţional clarificat, dezvoltarea instituţională ulterioară se face neplanificat şi produce ineficienţă. Există suficiente motive pentru a sublinia că preferinţa pentru un sistem instituţional a cărui funcţionare este dominată de negocierea între elite, al căror scop poate fi realizarea unor obiective pe termen scurt, va produce pe termen lung rezultate suboptimale. Pare că avem a alege între cooperarea dintre actori şi cooperarea instituţională. Accentul pus pe una sau pe cealaltă va atrage mărci integral diferite asupra unei construcţii instituţionale. Sub comparaţie, sistemele instituţionalizate insuficient sau instituţionalizate nelegitim permit ca politicienii activi la unele ramuri ale guvernării să coopereze şi să îşi coordoneze deciziile şi activităţile cu alţi politicieni, de la alte nivele ale aranjamentului instituţional, îndrumaţi de propriile interese sau interese politice. În absenţa unui angrenaj instituţional eficient, deciziile colective de la nivelele post - constituţionale depind de interesele celor care deţin puterea la momentul deciziei respective. Chiar dacă actorii activi la diferitele nivele instituţionale sunt în conflict, disputele nu se tranşează

prin folosirea avantajelor instituţionale. Distribuţia autorităţii instituţionale şi definirea autorităţii diferitelor instituţii nu se face prin negocierea sau coordonarea intereselor personale sau de grup ale politicienilor sau actorilor activi la diferitele niveluri instituţionale, ci este consecinţa momentului constituţional.

Faptul că se consideră instituţiile ca având un impact asupra indivizilor, reiese din numeroasele analize asupra schemelor pentru separarea si supervizarea puterilor în stat, drepturilor si obligaţiile cetăţenilor, doctrinelor legal acceptate. De altfel, o problemă centrală în ştiinţele sociale se referă la probabilitatea de supravieţuire a unor instituţii în termenii eficienţei acestora[37]. Desigur, vom întreba cine are dreptul să evalueze eficienţa instituţiilor. Deoarece sunt afectaţi în diferite modurişi pentru că fac investiţii de resurse în instituţii, trebuie ca membrii lor participanţi, cetăţenii, să evalueze cât de potrivit sunt controlate intereselor lor.

În termenii economiei clasice, eficienţa interacţiunilor de schimb şi cooperare este o proprietate independentă de procesul unui schimb voluntar. Dacă am aplica o astfel de schemă explicativă situaţiilor de cooperare socială, atunci, interacţiunea unor oameni liberi nu ar trebui luată în calcul atunci când se evaluează eficienţa instituţiei pe care ei înşişi au negociat-o. Or ansamblul sistematic *constitutional political economy* asupra instituţiilor politice (Coleman:1990) se detaşează de această abordare clasică din economie. Coleman avansează aici termenul de „contractualism constituţional." Dacă, din punct de vedere al utilităţii sau al beneficiilor, alternativa P este preferată alternativei R, atunci este justificat ca actorii să aleagă alternativa P.[38] Dacă avem în vedere că o instituţie stabileşte o schemă de alocare a resurselor, atunci, dacă aceasta este structură perfectă de alocare eficientă sau optimă - o schimbare pozitivă pentru un actor ar însemna o degradare a situaţiei altuia. Această schemă nu necesită

37 Exclud instituţiile a căror schemă de organizare a intereselor este creată sau mentinută artificial, cum sunt cazurile unor institutii specifice socialismului. De pildă, formal, autoritatea de planificare socialistă centralizată trebuia să stabilească un echilibru raţional al preţurilor fie o dată pentru totdeauna, fie prin ajustări periodice. Date fiind veniturile şi necesităţile diferite ale oamenilor, misiunea instituţiei era, în realitate, imposibilă

38 Coleman, Jules L, „Constitutional Contractualism"*Constitutional Political Economy* Volume 1, No. 2 (1990):141 141

îmbunătăţiri. Este foarte probabil ca indivizii raţionali şi liberi să facă o alegere de tip Pareto superior sau optimal. Pareto superior este sensibil la contingenţe benefice pentru un individ sau un grup de indivizi şi negative pentru un alt individ sau un grup de indivizi. Această schemă analitică ignoră dinamica preferinţelor

şi comportamentelor – structura instituţională este stabilă pentru că echilibrul dintre status-quo-uri este stabil. Însă, dacă înţelegem sistemul constituţional ca pe o structură de tip Pareto optimal – sunt posibile schimbări instituţionale ulterior adoptării schemei de alocare a resurselor dacă schimbarea negociată va îmbunătăţi statusul pentru un singur actor, fără să îl degradeze pe al altuia. De pildă, dacă constituţia României prevede dreptul la vot pentru toate persoanele adulte[39], iar statul român şi-a luat angajamentul să sprijine întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor ţării[40], suplimentarea numărului de secţii de votare organizate în străinătate deserveşte intereselor celor 15% dintre cetăţenii români aflaţi în străinătate, fără a afecta în sens negativ interesele cetăţenilor români din ţară. Situaţia arată posibilitatea de a transgresa un Pareto prin atingerea unui Pareto optimal a cărei implicaţie concretă este îmbunătăţeşte modul de exercitare a dreptul la vot, pentru toţi actorii prevăzuţi de constituţie. Cu toate acestea, eficienţa presupusă de echilibrul Pareto nu se referă în mod obligatoriu la o structură de alocare dezirabilă social – nu presupune neapărat egalitate sau echitate la nivelul bunăstării celor implicaţi.

Noua perspectivă arată că analiza eficienţei instituţionale necesită o abordare comprehensivă şi gândită în termeni transdisciplinari, de la filosofie politică (Sugden: 2001, 2006, 2008), la analiză economică (Boettke: 2002, 2003) şi analiză istorică (Greif:1994, 1996, 2007; Milgrom, Weingast: 1994). Asumpţia de la care pornesc aici este că eficienţa unei instituţii nu se leagă de timp, de etapele de acomodare sau de vreo instituţionalizare mecanică. Măsura în care oamenii consimt aranjamentul constituţional al unei instituţii, iată punctul de plecare al unei analize asupra eficienţei instituţionale. Orice tip de analiză asupra eficienţei

39 Constituţia României modificată şi completată prin Legea de revizuire a Constituţiei României nr. 429/2003, Articolul 36, alineatul 1.

40 Constituţia României României modificată şi completată prin Legea de revizuire a Constituţiei României nr. 429/2003, Articolul 7.

instituţionale se concentrează asupra modului în care o instituţie gestionează presiunile de reprezentare a intereselor membrilor săi.

Din alegerea setului de reguli formale se desprind beneficiile cooperării sociale instituţionalizate. Aceasta va duce la o clarificare a ansamblului normelor ce defineşte statul şi reglementează forma de guvernământ, raporturile dintre instituţii, pe de o parte dintre instituţii şi cetăţeni, dintre partide şi nivelele sub-constituţionale (nivelul colectiv al deciziilor instituţionale, respectiv nivelul cotidian) ce reglementează atât spaţiul public cât şi cel privat. Ceea ce vreau să sugerez cu ajutorul filosofiei contractualiste şi a teoriilor constitutional economics, succint dezvoltate în aceste pagini, este că agrearea voluntară pentru crearea unei instituţii[41], consimtământul indivizilor sunt importante în sensul căimplică justificarea instituţiei, deci a unui mod specific de organizare şi desfăşurare a interacţiunilor dintre participanţi. De aici decurge că abia după ce problema alegerii constituţionale este elucidată, se pot face evaluări cu privire la cooperare, prosperitate si progres.

În paginile următoare voi identifica condiţiile în care instituţiile pot aduce eficienţă, plecând de la următoarele asumpţii:

1. Eficienţa instituţională este strâns legată de stabilitatea strategiilor individuale coordonate, dezirabilitatea socială, consistenţa în timp şi echilibrul lor instituţional.

2. Eficienţa instituţională se poate calcula ca raport între interesele participanţilor şi reprezentarea intereselor acestora.

3. Deoarece eficienţa este legată de stabilitate şi dezirabilitate, precum şi de strategii individuale cât mai coordonate, numai indivizii participanţi la instituţii pot stabili prin consimţământ modul în care interesele le vor fi reprezentate în cadrele instituţionale pe care le consacră la momentul constituţional.

4. Dacă numai indivizii participanţi la instituţii pot agrea aspectul instituţiilor,

41 În această lucrare utilizez termenul de institutie în acceptiunea institutionalistă. Dacă politica apare de fiecare dată când luarea unei decizii necesită sprijinul şi cooperarea unor actori si institutiile sunt locus de intermediere, interactiune si reprezentare a preferintelor, atunci, acestea din urmă au calitate politică.

atunci, orice instituţionalizare la care participarea indivizilor este afectată, este ilegitimă.

Astfel, voi arăta că momentele constituţionale, în care indivizii trec de la

strategiile individuale la instituţionalizarea cooperării, sunt esenţiale. Constituţionalitatea devine grila prin care se vor estima echilibrul şi fragilitatea sistemului instituţional. Am considerat util să construim un cadru conceptual şi de analiză asupra eficienţei instituţionale. În modul acesta, reperele teoretice, prezentate pe parcursul primelor trei părţi, ne vor mijloci o reflecţie asupra cazului românesc de constituţionalitate, în contextul dinamicii de după 1989, dar şi posibilitatea interpretării unui şir de constatări.

NORME, REGULI ŞI INSTITUŢII

Două sunt intenţiile explicite ale acestei secţiuni. Prima este o exigenţă primară în construirea oricărui cadru conceptual şi de analiză, si anume furnizarea unui plan teoretic care să clarifice conţinutul unei instituţii. În ceea ce priveşte acest concept, suntem departe de o definiţie unică, consacrată în comunitatea academică. A doua intenţie este de a face opţiunea teoretică pentru una din variantele teoretice. Voi arăta astfel condiţiile de echilibrare instituţională în lumina teoriilor contractualiste iniţiate de James Buchanan[42].

Sensul în care folosim termenul de instituţie orientează şi constrânge analiza. Astfel, dacă urmărim filiatia latină (institutio din verbul instituere), sensul termenului este din *instituere*[43]: a ridica, a întemeia, a aşeza iar din *instutio:* aşezământ, întemeiere, înfiinţare şi deprindere, obicei, regulă de purtare. În sensul neconceptualizat, termenul de instituţie poate fi legat de o organizaţie precum şcoala, biserica, închisoarea sau poliţia. Printre cele mai aprobate semnificaţii este şi cea de conglomerat de reguli formale, scrise, pe care indivizii le dezvoltă convieţuind (deci sunt norme de convieţuire). Instituţiile domină o sferă socială

42 Buchanan, James and G. Tullock. *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*, (Ann Arbour, MI: University of Michigan Press, 1962)

43 Dictionarul explicativ al limbii române, http://dexonline.ro/search.php?cuv=institutie

şi o reprezintă ca locus de gestiune şi rezolvare a unor probleme şi de realizare a unor scopuri esenţiale pentru sfera socială respectivă. Putem identifica câteva accepţiuni literare ale termenului de instituţie:

1. Instituţiile sunt norme concentrate pentru exercitarea unei acţiunii sociale de către un grup de persoane membri ai comunităţii sociale în numele şi pentru comunitatea socială.

2. Instituţiile sunt o formă de organizare pentru o serie de acţiuni exercitate de membri ai unei comunităţi în numele comunităţii care i-a desemnat în acest sens.

3. Instituţiile sunt un ansamblu de instrumente şi mijloace de acţiune prin care este permisă exercitarea de către membrii comunităţii a funcţiilor publice având ca scop satisfacerea intereselor şi reglementarea întregii comunităţi sociale.

4. În termeni simpli, instituţiile pot desemna roluri sociale semnificative pentru comunitatea socială şi politică (rolul social al parlamentului de a reprezenta interesele cetăţenilor prin funcţia de legiferare, rolul social al executivului de a asigura realizarea politicii interne şi externe a ţării şi de a exercita conducerea generală a administraţiei publice[44], rolul social al primarului, rolul social al preşedintelui de a veghea la respectarea Constituţiei şi la buna funcţionare a autorităţilor publice prin funcţia de medierere între puterile statului, precum şi între stat şi societate[45]).

Totuşi, cele mai multe dileme legate de instituţii sunt asociate cu producerea

sau oferirea de resurse sau servicii publice – având în vedere că acestea coordonează anumite tipuri de acţiune colectivă pentru generarea de beneficii pen

tru participanţi. Fără îndoială că partea dinamică a instituţiei creează cele mai

44 Constituția României revizuită 2003, Capitolul III Rolul Art. 102 Rolul și structura Guvernului, alineat (1).

45 Constituția României revizuită 2003, Capitolul II Președintele României, Art. 80 Rolul Președintelui.

multe probleme, însă, aşa cum arată neo-instituţionaliştii, normele şi regulile – elementele de stabilitate ale instituţiei - influenţează nivelele de acţiune. Cadrul de analiză delimitat de Elinor Ostrom răspunde complexităţii acţiunilor de care trebuie să ţinem cont atunci când analizăm instituţiile. Acesta extrage componentele principale din teoria jocurilor şi combină astfel încât noua metodă are capacitatea de a explica o diversitate de structuri de acţiune şi decizie, de la sistemele birocratice la sistemul de alegeri şi de decizie socială sau legislativă. În această categorie, determinăm următoarele elemente[46]:

1. Numărul de actori participanţi. Ostrom subliniază că o structură cu mai puţin de 50 de participanţi nu este o instituţie, ci o organizaţie sau un grup social.

2. Poziţiile asociate actorilor, adică rolurile, atribuţiile şi statusurile pe care aceştia le performează şi care sunt consacrate în cadrul structurii analizate.

3. Cantitatea de informaţie valabilă pentru actorii participanţi.

4. Setul de acţiuni permise actorilor în anumite etape din procesul deciziei colective.

5. Setul de funcţii alocate pentru actori care permite maparea actorilor şi acţiunilor acestora şi stabilirea poziţiei intermediare sau finale în procesul decizional.

6. Rezultatele sau efectele de care toţi actorii sunt comun afectaţi.

7. Costuri şi beneficii asociate acţiunilor şi rezultatelor.

După cum se observă, instituţiile presupun atât stabilitate, prin structurarea acţiunilor şi delimitarea acţiunii actorilor implicaţi, cât şi acţiune, prin situaţiile multiple pe care le solicită gestiunea şi alocarea de resurse în beneficiul actorilor participanţi. Termenul care descrie cel mai bine o instituţie este cel de situaţie acţională (situational action), deoarece în diferitele analize privind instituţiile, au putut fi identificate cele şapte elemente de mai sus, în funcţie de particularităţile realităţilor. Efectele instituţionale asupra realităţilor sociale şi politice sunt consacrate. „Instituţiile contează" (Diamond: 1997, Clemens, Cook: 1999), agreează majoritatea cercetărilor în ştiinţe politice, indiferent de zona în care îşi realizează

46 Elinor Ostrom and Charlotte Hess (ed). *Understanding Knowledge as a Commons – From Theory to Practice*. "Introduction: An Overview of the Knowledge Commons" (Cambridge, Mass.; MIT Press, 2006).

cercetările. Influenţa instituţiilor a fost analizată în diferite domenii. De pildă, studiile despre influenţa sistemului electoral asupra sistemului de partide (modul în care un sistem electoral majoritar relativ determină un sistem de două partide şi jumătate, ori un sistem electoral majoritar absolut determină multipartidism ori sistemul electoral influenţează anumite strategii electorale ale partidelor) sau despre modul în care tipul de proprietate asupra resurselor naturale influenţează eficienţa exploatării resurselor arată că sistemele instituţionale sunt relevante pentru parcursul acţiunii colective, însă nu clarifică în ce mod şi care sunt elementele ce trebuie tratate cu atenţie.

Elinor Ostrom este printre primii teoreticieni care dezvoltă o gramatică comună aplicabilă situaţiilor diverse pe care le poate implica o instituţie[47]. Pentru prima oară, această structură de analiză acordă în acelaşi timp o atenţie specială atât elementelor de identitate bio-fizică (precum poziţionare, caracteristici ş.a.), cât şi legăturii dintre regulile aplicabile situaţiei analizate şi consecinţele rezultate. Schema de analiză conferă o legatură de cauzalitate între reguli şi efectele din planul situaţional. Cu toate că am inclus specificaţii legate de cauzalitate, nu există o relaţie de determinare absolută între comportamentele actorilor şi instituţii. Statutul instituţional al individului nu este rezultatul unor determinisme. Desfăşurate în cadre instituţionale, acţiunile individuale nu pot fi reduse la scheme de tip cauză-efect sau stimul-răspuns. Acest framework ia în considerare manifestările diferite ale indivizilor, care se bucură de libertatea lor individuală chiar în interiorul instituţiei. Originea unei instituţii, compunerea acţiunilor actorilor, echilibrele instituţionale, eficienţa instituţională sunt concepte neinteligibile dacă în eforturile noastre de explicare nu distingem locul pe care îl ocupă individul şi libertatea lui, în diferitele lor manifestări. Noţiunea de raţionalitate nu poate fi eliminată, iar intenţiile şi preferinţele actorilor cântăresc semnificativ chiar şi în analiza rezultatelor instituţionale. Aşa cum ne arată Riker, dacă un singur actor îşi ascunde sau îşi schimbă preferinţa, poate fi dramatic pentru echilibrul institu

47 Crawford, Sue E, Ostrom, E. „A Grammar of Institutions", *The American Political Science Review*, Vol. 89, No. 3. (Sep., 1995): 582-600.

ţional.[48] Un echilibru nu este stabil în sensul că rămâne aceeaşi strategie de joc, ci prin ajustarea şi reglarea din interior. În aceste condiţii, este imposibil să fundamentăm analiza acţiunii instituţionale pe un model care consideră că acţiunile indivizilor ar fi integral explicabile prin elemente din registre colectiviste, non-individualiste. Alegerea individuală nu este comprehensibilă în termenii structurii instituţionale decât în măsura în care structura instituţională delimitează opţiunile de alegere pentru individ, prin faptul că include şi exclude o serie de comportamente valabile pentru cadrul instituţional. În rest, orice comportament care nu este interzis, este permis. Actorul beneficiază de libertate la intrarea în instituţie, pe parcursul exercitării membership-ului şi, *ipso facto*, trebuie să beneficieze de libertatea de exit. Pentru a reprezenta situaţia de libertate faţă de instituţie a unui actor, să luăm exemplul familiei. Familia este o instituţie, realizabilă prin procesul instituţional numit căsătorie. În cadrul familiei este interzisă opţiunea infidelităţii sau bigamiei – acestea sunt reguli ale instituţiei (cel puţin în sistemele europene de drept familial). Aceasta nu înseamnă că individul este îngrădit ci că voluntar, şi-a asumat un anumit set de opţiuni. Actorul a ales să facă parte din această instituţie ale cărei norme şi reguli le ştia. Cu alte cuvinte, actorul a facut o alegere între alte alegeri pe care le putea face. Totuşi, odată intrat în familie, există opţiunea separării sau a divorţului. Aşadar, acţiunile indivizilor în cadrele instituţionale nu trebuie să presupună o altă înţelegere asupra alegerilor pe care le fac indivizii – chiar dacă ei aleg din diverse seturi de constrângeri.

Cadrul de analiză a instituţiilor se complică cu cât o instituţie implică mai mulţi oameni şi gestionează un spaţiu mai complex. Unele instituţii au rezonanţă pe mai multe planuri şi nivele - ca atare, va trebui să ţinem cont de fiecare dintre acestea. Există instituţii al căror obiect de activitate este menţinerea *status quo*-ului, a unei stări convenite şi dezirabile (de pildă, instituţiile care apără suveranitatea naţională, siguranţa naţională), instituţii care aplică legislaţii şi proiecte

votate în parlament, instituţii care furnizează resurse (care pun în aplicare politici sociale ca parte a proritătilor de guvernare) sau procese (de dezbatere, de

48 Riker, William H. 1980, "Implications from the Disequilibrium of Majority Rule for the Study of Institutions", 467

consultare, de alegere). În toate cazurile, instituţiile sunt privite prin intermediul rezultatelor (în raport cu scopurile stabilite *ex ante*) şi produselor (bunuri, servicii, resurse, drepturi) pe care le furnizează. Aceasta poate constitui baza pentru evaluarea eficienţei instituţionale. Însă actorul nu are instrumente şi nici nu este interesat să evalueze prestaţia generală a unei instituţii, de aceea, el se va pronunţa numai în privinţa fracţiei care îi revine la finalul exerciţiului instituţional.

Instituţiile au aşadar o influenţă determinantă pentru individ. Potrivit lui Przeworski „instituţiile contează", în două moduri. Ele influenţează normele, convingerile, acţiunile oamenilor – deci prefigurează rezultatele acţiunilor actorilor. Instituţiile sunt endogene – în sensul că forma şi procesele instituţionale depinde în mare măsură de condiţiile în care au fost construite şi evoluează[49]. Din această perspectivă, se disting instituţiile care funcţionează în baza regulilor - dacă regulile din interior ale instituţiei sunt suficient de puternice şi formale, atunci, ele trebuie să genereze rezultatele scontate. În acest caz, instituţia este un fel de transmiţător lipsit de autonomie- al efectelor generate de regulă la nivelul comportamentelor actorilor. De regulă, acestea sunt instituţiile care păstrează status-quo-ul. Pot fi remarcate instituţii-fenomen- care generează prin ele însele reguli sau la baza constituirii lor au stat condiţii auto-generate. Putem nuanţa astfel, efectele instituţiei şi condiţiile generatoare ale instituţiei. Această abordare se distinge de cea instrumentală, care reduce instituţiile la scheme şi norme de interacţiune stabilite de indivizi pentru a genera utilitate şi a rezolva problem colective.

În realitate, instituţiile complexe acţionează pe mai multe planuri şi pot combina aceste trei modele. În orice caz, instituţiile, privite sinoptic, sunt echilibre de strategie. Privită din afară, alegerea regulilor şi normelor s-a făcut instrumental.[50] Normele şi regulile deservesc scopul instituţiei, iar protagoniştii problemelor de acţiune colectivă pot dezvolta o diversitate de reguli instrumentale, în funcţie de natura problemelor.[51] Uneori, actorii pot conveni asupra unui grad mai înalt de

49 Przeworski, Adam, Institutions matter? , revised version of the *Government and Opposition*/Leonard Schapiro Lecture, delivered to the British Political Science Association, Lincoln, England (8 April 2004): 527

50 Prin adecvarea mijloacelor la scopuri.

51 De pildă, acordarea de sancţiuni sau stimulente, dar şi folosirea unor artificii precum dreptul preemtiv de a constitui agenda colectivă de decizie ș.a

formalizare al structurii instituţionale. Dacă instituţiile gestionează resurse naturale comune, gradul de formalizare tinde să scadă, dar normele prevalează sub aspectul conţinutului şi greutăţii semnificaţiei. Dimpotrivă, dacă aranjamentele instituţionale gestionează bunuri şi resurse culturale, gradul de instituţionalizare formală este mult mai puternic şi explicaţia se leagă de natura resurselor: în cazul resurselor naturale, actorii nu sunt implicaţi în producerea lor efectivă, pe când în cazul resurselor culturale sau intelectuale, actorii le produc şi le distribuie în aceeaşi măsură. O instituţie este cu atât mai complexă cu cât regulile ei sunt mai multe şi diferite – deci reglementează şi orientează o multitudine dintre acţiunile indivizilor. Acestă observaţie îi aparţine lui Ostrom, care a identificat şapte tipuri de reguli instituţionale[52] care pot influenţa o situaţie socială. O instituţie poate opera cu toate aceste tipuri de reguli:

1. Reguli limitative, care stabilesc condiţii pentru actorii care intră sau părăsesc structura de acţiune.

2. Reguli de poziţionare, care specifică un set de funcţii şi poziţii, precum şi actorii care le deţin.

3. Reguli de informare, care stabilesc carte de comunicare, inclusiv canalele de comunicare şi ce tip de informaţii vor fi sau împărtăţite.

4. Coduri de autoritate care stabilesc acţiunile asociate unei poziţii într-o etapă sau într-un nod al structurii.

5. Reguli de agregare ale fiecărei decizii (precum regula consensului, regula majorităţii simple sau calificate etc) corespunzătoare unui nod a structurii, premergătoare rezultatelor finale sau finale.

6. Reguli legate de stabilirea scopului şi rezultatelor de aşteptat.

7. Reguli privind distribuirea costurilor şi beneficiilor.

Instituţionalizarea presupune trecerea de la acţiuni individuale spontane la cooperarea coordonată dintre indivizi. Nu este o condiţie ca o instituţie să funcţio-

52 Ostrom, E., Crawford, Sue E, *Understanding institutional diversity* (Princeton: University Press, 2005), 187-208.

neze într-un spaţiu identificabil, adesea indivizi separaţi spaţial lucrează pentru scopul instituţional, însă cooperarea dintre ei presupune un efort de coordonare, în încercarea de a produce rezultatele scontate. În unele cazuri, indivizii pot crea reguli speciale de poziţionare spaţială a membrilor săi. Există situaţii când însăşi calitatea de membru al instituţiei se pierde dacă actorul nu mai poate răspunde regulii de poziţionare fizică. Alte condiţii, specificate în actul constitutiv al unei instituţii, leagă statutul de membru de păstrarea domiciliului locativ în aria în care instituţia îşi desfăşoară activitatea. Aceste tipuri de reguli au fost observate în cazul obştilor din Vrancea.[53]

Probabil că cea mai acceptată definiţie a instituţiilor aparţine lui Douglass North. În timp ce, pe baza modelului lui Ostrom, poate fi desfăşurat operaţional conceptul de instituţie, cadrul de analiză al lui North clarifică semnificaţia conceptuală. Potrivit acestuia, instituţiile „reprezintă regulile formale ale jocului dintr-o societate, funcţionând precum constrângeri concepute pentru structurarea interacţiunii umane."[54] Dacă instituţiile reprezintă strategii, seturi de norme şi reguli de interacţiune stabile, atunci, să delimităm conceptual în cele ce urmează strategiile, normele şi regulile.

Strategiile reprezintă planuri de acţiune adoptate de indivizi pentru a atinge obiectivele dependente de interacţiunea cu ceilalţi indivizi[55].

Normele reprezintă preferinţe legate de prescripţii despre acţiuni şi rezultate care nu se concentrează pe câştiguri individuale imediate.[56] Normele orientează şi reglează comportamentul indivizilor şi sunt valabile prin raportare la un grup de indivizi care le folosesc. Acestea pot fi comprehensibile în sensul interdicţiilor, indicaţiilor şi modelelor de comportament. Normele sunt diverse, în funcţie de diversitatea relaţiilor sociale, iar valabilitatea lor se raportează la diferite do-

53 "Modelul cutumiar de autoguvernare locală" în coord Miroiu, Adrian și Golopentia Iris-Patricia (coord) *Acțiune colectivă și bunuri comune în societatea românească* (Iași: Polirom, 2015), 136-173

54 North, Douglass, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (Cambridge, Cambridge University Press, 1990), 3.

55 Ostrom, Elinor, „Developing a method for analyzing institutional change", *Workshop in Political Theory and Policy Analysis* (2005):13.

56 Ostrom, Elinor, „Developing a method for analyzing institutional change", *Workshop in Political Theory and Policy Analysis* (2005): 13

menii din spaţiul social. Deşi stabilesc orientează conduita oamenilor, normele sociale nu sunt rezultatul unei planificări ci urmarea interacţiunilor dintre indivizi.

De aceea, ele pot fi înţelese ca o gramatică a interacţiunilor sociale.[57]Astfel, unele norme conţin indicaţii obligatorii, iar altele conţin prescripţii tehnice fără caracter obligatoriu, însă semnificaţia lor se referă întotdeauna la conduita aşteptată într-un context social. Prescripţiile despre conduita datorată poate fi înţeleasă ca o obligaţie de acţiune sau inacţiune, o interdicţie sau o permisiune. Normele sociale sunt diferite de celelalte norme din mai multe perspective. Faţă de normele morale, prin faptul că morala este consecinţionistă. Faţă de normele legale, prin faptul că acestea sunt puse în aplicare de entităţi şi persoane desemnate clar să procedeze astfel. Persoanele sunt participanţii angajaţi la instituţie să supravegheze aplicarea normativităţii legale. Există un interes personal direct al acestor persoane în a asigura aplicarea normei legale. Altminteri, ele îşi pierd slujba. Spre deosebire de normele legale, cele sociale se sprijină pe autoritatea comunităţii-difuză, care nu se foloseşte de elemente de control coercitiv. În aceste condiţii, normele sociale sunt mai mult echilibre convenţionale, în termenii lui Sudgen. Potrivit acestuia,[58] evoluţia socială emerge către un echilibru convenţional atunci când convenţiile care îl fundamentează aduc beneficii substanţiale recunoscute de majoritatea celor implicaţi. Aceasta nu implică obligatoriu ca normele sociale să indice beneficiari direcţi sau o cantitate a beneficiilor primite în schimbul cooperării. Faţă de normele sociale, ştim că, în general, este bine să le respectăm – pentru că aşa dictează obiceiul, pentru că toată lumea face asta. Este posibil să nu ştim cu exactitate de ce. De aceea, normele sociale generează atitudini din categoria vinovăţiei, anxietăţii. Fiind împărtăşite cu alţii, vom fi subiecţii aprobării sau dezaprobării celoralţi. Aşadar, normele sociale sunt publice prin faptul că sunt împărtăşite cu ceilalţi. Precum normele sociale, normele

legale sunt publice în sensul valabilităţii pentru toţi. Din perspectiva eficienţei aplicabilităţii lor, este recomandat ca acestea să fie împărtăşite, recunoscute şi

57 Bicchieri, C. *The Grammar of Society: the Nature and Dynamics of Social Norms* (New York: Cambridge University Press, 2006), 1-46

58 Sudgen, Robert, „Game Theory revised by decision rules" *Philosophical Review*, Volume 110, No. 3 (2001): 425-427

dezirabile în comunitate. Pentru a fi acceptate mai

degrabă prin autocontrol sau control social difuz, acestea ar putea să treacă drept traduceri formale ale normelor sociale. În practică, nu este obligatoriu ca normele legale să se suprapună normelor sociale, din cel puţin trei motive: în unele cazuri, nu este necesar apelul la controlul legal al instituţiilor deoarece normele sociale sunt agreate şi dezirabile social astfel încât comunităţile deja se ghidează după prescripţiile lor. Al doilea motiv se leagă de pragmatismul unor strategii: recurgerea la instrumentele legale este suficientă şi nu trebuie însoţită de explicaţii suplimentare din partea instituţiilor. Aceasta înseamnă că în unele cazuri, gestionarii instituţiilor se folosesc de autoritatea formală conferită pentru a aplica mai rapid prescripţii de tipul normelor. Un al treilea motiv ar fi că norma socială este produs al interacţiunilor repetate dintre indivizi, or aceasta necesită timp prea lung, ceea ce implică costuri sociale legate de menţinerea ordinii. De aceea, tranziţia de la norme legale la norme sociale este, din acest punct de vedere, artificială, pentru că norma se instituie de sus în jos, pe linia autorităţii verticale. Există cazuri în care acestea nu ajung să fie asimilate de societate. Ca atare, nu vor deveni niciodată norme sociale. Reversul este de asemenea valabil.

Putem identifica trei explicaţii pentru respectarea normelor: socializarea, identitatea socială şi alegerea raţională. Schelling nuanţează explicaţiile, tratând normele ca pe clustere de aşteptări auto-creatoare care rezultă chiar din respectarea normei de către individ, care o întăreşte. Pe de altă parte, preferinţa condiţionată este un factor explicativ pentru conformitate în baza aşteptării individului ca norma să fie respectată de ceilalţi. Aceasta conduce la o convergenţă între convingerea normativă şi comportamentul efectiv.[59] Cu alte cuvinte, individul se aşteaptă ca ceilalţi să nu fie blatişti. Conform lui Schelling, este important ca demersurile de analiză să exploreze condiţiile de adoptare ale normelor, mai ales deoarece normele reprezintă, de fapt, soluţii la probleme de ordine socială care necesită cooperare. În aceste condiţii, modelul dezirabil pentru analiză urmăreşte emergenţa şi dinamica normelor şi se focalizează pe normele de coo-

59 Schelling, T. C. *The strategy of conflict* (New York: Oxford University Press, 1966)

perare, a căror implementare este caracterizată de aşteptările indivizilor privind onestitatea, loialitatea, reciprocitatea şi respectarea promisiunilor din partea celorlalţi. Hardin (1982) şi Bicchieri (1993) leagă apariţia normelor de grupurile mici, închise, în care aceiaşi indivizi reiterează o structură de interacţiune. Normele izvorâte în comunităţi mici se propagă în afara grupului, ceea ce conduce analiza în faţa unei noi provocări: dinamica procsului de difuziune a normelor dinspre grupurile mici spre societate. Jocurile repetate, acesta este cheia evoluţioniţtilor (Axelrod 1984, 1986; Skyrms 1996; Gintis 2000). Accentul pe raţionalitate relevă importanţa învăţării de pe urma comportamentului celorlalţi. Interacţiunile repetate conturează un pattern de reciprocitate care scade potenţialul de tendenţiozitate sau interpretare greşită faţă de ceilalţi actori. Eficienţa normelor se măsoară prin reciprocitate şi cooperare. Alexander[60] subliniază că eficienţa normelor este direct proporţională cu gradul de simplitate şi claritate. Cu cât o normă este mai dificil de înţeles, cu atât mai greu este de respectat. Eficienţa normelor mai depinde şi de proporţionalitatea sancţiunii şi aplicarea lor în timp util. Cu cât se amână aplicarea sancţiunii pentru nerespectarea normei în cazul unui actor singular, cu atât mai puţin norma va fi respectată de alţii. În plus, acordarea stimulentelor pozitive este importantă pentru conformarea generală la normă. Bicchieri[61] rezumă problema conformării la norme în trei explicaţii. Prima se referă la aşteptările empirice ale actorilor ca un număr relevant de subiecţi să respecte normele chiar dacă alţii le vor defecta. A doua explicaţie nuanţează aşteptările normative, manifestate prin credinţa indivizilor că alţii (suficient de mulţi) se vor conforma normelor în orice situaţie, chiar şi în cele în care alţii nu le vor respecta. Potrivit celei de a treia explicaţii, aşteptările normative corelate cu aplicarea efectivă a sancţiunilor determină actorii să se aştepte ca un număr suficient de actori să se conformeze sau să se teamă de sancţiunile potenţiale

în caz de defectare.

Există norme sociale care contrazic normele legale. De pildă, codurile antico-

60 Alexander, J.M., *The Structural Evolution of Morality* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007)

61 Bicchieri, Cristina, *The Grammar of Society: the Nature and Dynamics of Social Norms* (New York: Cambridge University Press, 2006), 1-46

rupţie transformă artificial o realitate socială care nu se va încadra cât indivizii particulari aplică norme sociale alternative (dau sau iau mită). În cazul acesta, norma socială impune o altă raportare la realitate. Studiile lui Guillermo O'Donnel[62], pe cazul Americii Latine, au relevat importanţa instituţiilor informale, al căror input este, uneori, în contrapondere la anumite structuri instituţionale formale precum statul de drept sau democraţia reprezentativă. Instituţionalismul formal poate fi subminat, chiar din interior, de instituţionalismul informal. Slăbirea instituţiilor formale are implicaţii directe în procesele de democratizare. Totodată, stabilitatea instituţională, asumată în majoritatea teoriilor despre instituţii, ar trebui să devină o variabilă, mai ales în spaţiile social-politice în curs de democratizare. Instituţiile sunt diferite dar variază în termeni de aplicare şi durabilitate a normelor lor, acesta este rezultatul studiului lui Levitski şi Murillo.[63] Dacă stabilitatea instituţională devine variabilă, atunci, cadrul de analiză trebuie modificat în ceea ce priveşte modul în care instituţiile sunt adoptate şi funcţionează. Acest rezultat se alătură celor deja definite în studiile privind echilibrele instituţionale, care atestă stabilitatea echilibrelor punctuale, multiplicitatea şi fragilitatea lor pe termen lung. Schema de analiză de tip rational choice a instituţiilor tinde să ignore posibilitatea schimbării instituţionale ca implicaţie a modificărilor de preferinţe individuale. Modelul tratează preferinţele ca fiind date, ceea ce face ca instituţia să fie expresia stabilităţii acestora. Însă principiul individualismului normativ şi metodologic complică schema de analiză - aduce individul în plin plan şi îi urmăreşte dinamica legitimă a preferinţelor şi comportamentelor. O'Donnel include pentru prima oară în analiza instituţională instituţiile informale şi le urmăreşte influenţa în cadrele instituţionale formale (1996). În plus, arată impactul acestora asupra eficienţei instituţiilor formale. Pe baza analizelor efectuate în statele latino-americane, O'Donnel deduce că statele dezvoltate sunt caracterizate de o structură instituţională formală stabilă, în timp ce statele în curs de dezvoltare şi democratizare, de o structură instituţională mai slabă, deseori subminată de pregnanţa unor instituţii informale competitoare, ale căror norme presează în

62 Levitsky, Steven și Murillo, María Victoria, "Building Institutions on Weak Foundations: Lessons from Latin America", *Journal of Democracy*, Volume 24, Issue 2 (Aprilie 2013): 93-94

63 Levitsky, Steven and María Victoria Murillo, "Variation in Institutional Strength." *Annual Review of Political Science,* Volume 12 (June 2009): 115-133

contra normelor formalizate, scrise.

Un studiu bazat pe 4 focus-group-uri şi o cercetare cantitativă[64] în ceea ce priveşte influenţa corupţiei generale în sistemul de învăţământ, a relevat m ascarea corupţiei şi faptul că acest proces începe de sus în jos, de la general la particular. De pildă, studiul calitativ[65], realizat în Focşani, a ajuns la concluzia ca

există corupţie fără oameni corupţi. De altfel, aceasta este o implicaţie a faptului că participanţii au fost reticenţi în ceea ce priveşte dezvăluirea cazurilor concrete de corupţie cu care s-au întâlnit. Corupţia este recunoscută ca problemă socială din conformism faţă de condamnarea publică şi formală a fenomenului prin sistemul judiciar, dar, în realitate, aceasta funcţionează ca normă şi practică socială. Dacă analizăm atent răspunsurile actorilor intervievaţi (persoane relevante în sistemul de învăţământ, administraţia publică locală, reprezentanţi ai companiilor private), observăm că respondenţii oferă exemple de funcţionare a instituţiilor la care participă fără a realiza exemplificări ale unor acte de corupţie.

Se tot vorbeşte despre corupţie, haideţi să eliminăm corupţia, când mergem în licee, când mergem în inspectorat, peste tot, haideţi să eliminăm corupţia şi când spun domnule daţi-mi un exemplu de corupţie, haideţi să îi facem un flagrant cuiva, haideţi să dam şi un exemplu de persoană care a luat mită să vedem ce se întâmplă, nu sunt, nu este de găsit, nu există, totul e bine şi frumos. Haideţi să facem ceva cu camera ascunsă, haideţi să găsim o modalitatea d-asta, nu se găseşte. Vorbim aici toţi corupţia este în floare, toţi dau şpagă, toţi dau mită. M. Cu alte cuvinte este o ţară în care este corupţie dar nu sunt corupţi? Exact, nu găsim. (Focus Group Focşani)

Acelaşi studiu a dezvăluit un anumit tip de relaţie între profesor şi părinte care implică acte de corupţie mascată, deoarece are repercursiuni asupra tratametului preferenţal la clasă: *Un act de corupţie mascată. O altfel de corupţie mascată în care părinte îşi per*

64 Studiu realizat de CCSB la comanda Asociaţiei Pro Democraţia, în cadrul proiectului „Tineri împotriva corupţiei. Cercetarea cantitativă a fost realizată pe un eşantion reprezentativ de 1230 de persoane, iar cercetarea calitativă s-a bazat pe realizarea de focus-gropu-uri pe eşantione reprezentative calitativ.

65 Profilul participanţilor la focus-group-uri au fost 12 persoane resursă din instituţii publice (inspectori de învăţământ, directori de liceu, director instituţii publice, jurnalişti locali, oameni de afaceri).

mite de 8 martie să dea brăţări de aur şi altele de copilul ăla nu va mai fi lăsat corijent niciodată.(Focus Group Buzău).

Să facem un pic de diferenţă, apropo de elevi că acolo se construieşte conceptul de corupţie. Hai să zicem, banala zi de 8 martie. şi atunci vă intreb eu, cum trebuie să procedam noi elevii cu acea zi de 8 Martie când la doamna profesoară trebuie să îi luăm cadou sau nu trebuie să-i luăm cadou? Pentru că noi trebuie să ferim copilul acela sau să-l pregătim să se ferească de corupţie dar în acelaşi timp trebuie să-l educăm ca elevul să ştie să ofere o floare într-un moment deschis, sau să îţi arate recunoştinţa. şi astea întră în categoria de educaţie. Pentru că nu mai este ca înainte. Se duc copiii cu lista acasă. (Focus Group Cluj)

Rezultatele studiului arată că **actorii pot stabili norme private, dacă le găsesc utile, independent de normele pe care societatea le stabileşte în mod formal.** Iar în acest caz, corupţia joacă rolul unei instituţii informale care o subminează pe cea formală, a integrităţii, a anticorupţiei. Profesorii şi părinţii stabilesc structuri de interacţiune paralele, diferite de cele formale. În cazul de faţă, aceştia au identificat activitatea de meditaţii **î**n particular, pentru care au stabilit o utilitate (potrivit răspunsurilor majorităţii – elevii meditaţi nu vor avea probleme cu profesorul, la clasă). Nu se poate vorbi despre o constrângere din partea profesorului, deoarece, în aproape toate cazurile analizate, părinţii sunt cei care iniţiază acest act pentru pregătirea suplimentară a elevului, cu miză diferită de cea formală (pregătirea elevului):

Părintele care vede un rezultat mai slab sau copilul care se plânge „nu mă suportă profesorul ăsta" el ce face? şi părintele generos vine şi întreabă „Nu vreţi să îl ajutaţi în particular? că plătim. Automat acea relaţie în particular se transformă în mai mult decât într-o relaţie profesor la catetedră-elev în bancă. Una e în general când vorbeşti cu 30 de persoane şi alta e în particular. Automat acel copil la clasa va fi favorizat. (Focus Group Timişoara)

Interviurile au relevat insuficienţa impunerii unor norme, mai ale în condiţiile în care indivizii nu au participat la negocierea ei. Indivizii pot iniţia norme private alternative şi pot stabili raporturi total diferite de cele promovate prin normele

formale. Crearea de norme paralele subminează normele formale. Rezultatele studiului mai arată şi o distincţie importantă între normele publice şi normele private. Normele publice sunt juridice şi au întotdeauna caracter general obligatoriu, aparent neflexibile şi imperative, în timp ce normele private pot fi juridice, dar nu exclusiv. Valabilitatea lor este pentru grupul sau organizaţia privată care le-a agreat şi consacrat (în cazul studiului prezentat mai sus, reinterpretarea relaţiei părinţi-profesori, pe baze diferite de normele consacrate). Modalitatea de aplicare diferă radical în cele două spaţii: privat şi public. Dacă în spaţiul public normele sunt rigide şi impun schimbări de comportament, în spaţiul privat, acestea sunt negociate, agreate şi flexibile în sensul ajungerii la un consens în ceea ce priveşte aplicarea şi finalitatea lor. Se observă instabilitatea normelor. Aşa cum observă Schmitter şi O'Donnel (1986), cele mai multe dintre procesele de instituţionalizare din timpul tranziţiei spre democraţie sunt vulnerabile şi caracterizate de incertitudine relativ la distribuţia autorităţii şi preferinţelor actorilor şi de o disjuncţie între cei care scriu legea şi deţinătorii *de facto* ai puterii. A doua situaţie este vizibilă atunci când, la elaborarea legislaţiei şi deciziilor formale, preferinţele unor actori cheie sau ale unor persoane înzestrate cu drept de veto sunt ignorate sau influenţa acestora este subevaluată. Cele mai dramatice efecte ale unei astfel de incongruenţe din momentul instituţionalizării sunt vizibile în conflictele ulterioare dintre părţi. Elkins, Ginsburg şi Melton[66] observă că, în astfel de cazuri, actorii, instituţiile, grupurile cu influenţă informală subminează procesele instituţionale formale încă de la crearea instituţiilor. De pildă, în ciuda faptului că guvernelele sau parlamentele sunt înzestrate cu autoritate legitimă conferită prin procese electorale democratice, decidenţii acestor instituţii pot fi influenţaţi sau subminaţi de actori fără un rol formal dar cu influenţă informală - cum ar fi grupurile de lobby, armata, Biserica ş.a. De aceea, în condiţiile unui decalaj între instituţii şi părţile relevante interesate, instituţiile tind să fie slabe încă de la creare. Acestea sunt departe de a ilustra un echilibru sau capacitate să impună norme şi reguli puternice. Instituţiile trebuie să exprime consensul actorilor implicaţi şi să menţină un echilibru instituţional (chiar dacă echilibrul nu poate fi

66 Elkinks, Zachary, Ginsburg, Tom and Melton James, *The Endurance of National Constitutions* (New York: Cambridge University Press, 2009)

garantat datorită dinamicii preferinţelor actorilor). Cu cât sunt fundamentale, cu atât mai legitime or legitimitatea este dată de consens. Spre exemplu, constituţia peruană adoptată după revoluţia din 1848, a fost impregnată de opţiunile radical liberale ale lui Ramon Castilla, care a preluat puterea la momentul respectiv. Consecinţa a fost un decalaj de autoritate la nivelul instituţiilor: puterea executivă a scăzut dramatic, a redus puterea armatei şi influenţa bisericii dar nu era compatibilă nici cu "personalitatea puternică şi carismatică a preşedintelui", nici cu preferinţele grupurilor politice nou apărute pe fondul dezvoltării economice din decada 1850. Opţiunea lui Castilla era pentru "o constituţie flexibilă, autoritaristă şi centralistă", motiv pentru care a iniţiat o nouă revizuire în 1860[67]. Cazul arată că, urmarea unui decalaj de putere la nivelul actorilor participanţi la decizia de crearea a instituţiilor, instituţiile sunt amprentate de "părinţii fondatori", adică de actorii înzestraţi cu cea mai mare putere în momentele esenţiale convenţiei constituţionale. Decalajele de putere pot influenţa atât distribuţia iniţială de autoritate între instituţii, cât şi decizia de ajustare sau schimbare radicală instituţională (prin denunţarea unor dezechilibre). Constituţia din 1934 a Braziliei este un exemplu relevant. Aceasta a fost elaborată de către o adunare constituantă aleasă dar rezultatul a fost un act fundamental care a dezechilibrat dramatic raportul dintre puterea legislative şi judecătorească, pe de o parte, şi cea executivă, de cealaltă parte. Însă preşedintele Vargas, suficient de influent în rândul grupurilor politice, a reuşit să medieze între puterile statului şi chiar să determine o revizuire profundă a constituţiei, mult mai liberală, care i-a şi permis realegerea (constituţia din 1934 restrângea dreptul la depunerea candidaturii pentru un nou mandat prezidenţial) în 1937[68].

CONCLUZII

În discuţiile privind eficienţa acţiunii colective sub forma instituţiilor am introdus tema democraţiei. Uneori se pune pe seama procesului democratic calitatea

67 Loveman, Brian, *The Constitution of Tyranny: Regimes of Exceptions in Spanish-America* (Pittsburgh,PA: Pittsburgh University Press), 227

68 Elkinks, Zachary, Ginsburg, Tom and Melton James, *The Endurance of National Constitutions* (New York: Cambridge University Press, 2009), 73

vieţii şi satisfacţia cetăţeanului faţă de activitatea instituţiilor. Faţă de democraţia operaţionalizată prin instituţii, reguli şi norme, acest articol a arătat următoarele: calitatea generală a unei societăţi este într-o măsură semnificativă, dar nu integrală, funcţie a democraţiei. Totuşi, nu toate problemele sociale stau în sarcina democraţiei ci doar problemele specifice funcţionării statului prin intermediul instituţiilor sale şi prin acestea, calitatea proceselor politice democratice. Aşadar, deşi democraţia nu poate fi acuzată pentru toate cazurile problematice cu care se confruntă societatea, ea contribuie, prin calitatea proceselor sale, la calitatea generală a guvernării. Procesele politice democratice influenţează pozitiv sau negativ eficienţa guvernării dar cele două variabile nu se suprapun. Procesele politice sunt operaţionalizate de instituţii.

Democraţia este o formă de decizie colectivă bazată pe reguli, care pot fi diferite, de la un caz la altul (vor majoritar, majoritate calificată, consens, unanimitate). Principiul votului universal, liber şi secret asigură participarea politică pentru toţi cetăţenii în condiţii egale (toate voturile sunt egale, o persoană, un vot). Aceste asumpţii indică faptul că, pentru a îndeplini criteriul egalităţii politice în ceea ce priveşte cetăţenii, regulile de decizie socială trebuie stabilite *ex ante* şi este de preferat ca acestea să se bazeze pe regula majorităţii. Dacă scopul este dezvoltarea democratică de calitate, atunci actorii relevanţi artizani ai democraţiei trebuie să ia în considerare o perspectivă constituţional-instituţionalistă în termeni contractuali.

Dacă vom considera dimensiunea cooperării umane drept esenţială pentru democraţie, vom descoperi cel puţin două înţelegeri clare asupra sistemului. Una este înţeleasă strict prin cooperare liberă, în afara instituţionalizării şi bazată exclusiv pe avantaje reciproce. Acesta poate fi contextul asemănător pieţei libere, în care nu sunt impuse constrângeri sau restricţii. Este ceea ce Rawls numea „o acţiune de cooperare pentru avantaje reciproce”[69] sau o stare de natură pe baza căreia se poate creea o gramatică generativă a legitimităţii instituţiilor, în baza cooperării. Cooperarea este un instrument de evaluare a legitimităţii sau nelegitimităţii instituţiilor. De aici rezultă ordonarea unor principii precum egalitatea

69 Rawls, John, *A Theory of Justice* (Cambridge: Mass, Harvard University Press, 1971), 84

şanselor şi neacceptarea inegalităţii decât în anumite condiţii (spre exemplu, la Rawls, egalitatea de şanse şi oportunităţi plus distribuţia inegalităţilor în favoarea celor mai dezavantajaţi), distribuţia libertăţilor şi drepturilor fundamentale. Într-un astfel de context, actorii se vor angaja într-un act de negociere pe marginea libertăţilor şi drepturilor fundamentale numai în cazul în care se pune problema unei cantităţi mai mari de beneficii decât în afara schemei de cooperare. Vanberg numeşte acest tip de manifestare „cooperative cetăţeneşti”[70] deoarece urmăresc interesele comune ale membrilor săi, cetăţenii.

În aceste condiţii, framework-ul instituţional- democratic poate fi definit prin organizarea cetăţenilor prin reguli astfel încât să obţină beneficii reciproce şi să evite potenţiale costuri impuse de alţi cetăţeni, grupuri sau actori politici. Această definiţie nu implică obligatoriu un anumit cadru instituţional, atâta vreme cât *condiţiile* pentru satisfacerea calităţii proceselor democratice sunt atinse, mai ales că în această primă variantă, este de preferat cooperarea neinstituţionalizată.

70 Vanberg, Viktor, “Citizens’ Sovereignty and Constitutional Commitments and Renegotiation: Original versus Continuing Agreement” in ed. Breton, A. *Rational Foundations of Democratic Politics* (Cambridge: Cambridge University Press), 98-221, 201

BIBLIOGRAFIE

[1] Lohmann, Susan. "Representative Government and Special Interest Politics (We Have Met the Enemy and He Is Us)" *Journal for Theoretical Politics* vol.15 (2003): 299-319

[2] Lowenberg, Anton D. and Yu, Ben T., „Efficient Constitution Formation and Maintenance: The Role of Exit", *Constitutional Political Economy*, Vol 3 (1992): 51-72

[3] Mahoney, James, Thelen, Kathleen. "A Theory of Gradual Institutional Change." in ed. Mahoney, Thelen, *Explaining Institutional Change: Ambiguity, Agency, and Power*, New York: Cambridge University Press, 2010

[4] William C. Mitchell. "Politics as the allocation of values: A critique", *Ethics* Vol. 71, No. 2 (1961):79-89

[5] McClennen, E.F., „Constrained Maximization and Resolute Choice" *Social Philosophy and Policy* Volume 5, Issue 02 (1988)

[6] McKelvey, Richard, "Intransitivities in Multidimensional Voting Models and Some Implications for Agenda Control", *Journal of Economic Theory Vol.* 12, Issue 3 (June 1976): 475-476

[7] Mead, G.H. „The Psyhology of Punitive Justice" *American Journal of Sociology*, Vol. 23, (1918): 577-602

[8] Merville, L.J. and Osborne, D.K., "Constitutional Democracy and Theory of Agency" *Constitutional Political Economy*, VoL. 1, No, 3(1990): 21-47

[9] Miroiu, Adrian. *Fundamentele politicii*, *volumul II*, Iaşi: Polirom, 2007

[10] Mises, Ludwig von, „The Welfare Principle versus The Market Principle" în *Human Action. A Treatise on Economics,* Fourth Revised Edition, San Francisco: Fox and Wilkes, 1996, 834-854

[11] Moraru, Ioan. *Drept constituţional şi instituţii politice*, Bucureşti: Actami,1998

[12] North, Douglass and Weingast, Barry. "Constitutions and Commitment: The Evolution of Institutions Governing Public Choice in seventeenth-century England", în Lee J. Alston, Thrainn Eggertsson şi Douglas North (editori) 1996a.

[13] North, Douglas. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990

[14] Olson, Mancur. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (Revised edition ed.), *Harvard: Harvard University Press*, 1971

[15] Ostrom, Elinor. *Governing the commons*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

[16] Ostrom, Elinor. "Developing a method for analyzing institutional change", *Workshop in Political Theory and Policy Analysis*, 2005

[17] Ostrom, Elinor. *Understanding Institutional Diversity*, Princeton: Princeton University Press, Princeton, 2005

[18] Ostrom, V."Artisanship and Artifact" *Public Administration Review* **Vol. 40 (No. 4, 1980): 309-317**

[19] Tullock, Gordon. The Calculus: Postscript after 25 Years', Vol 7 No. 2**,** *Cato Journal*, (Fall 1987): 313-321

[20] Van den Hauwe, Ludwig. "Constitutional Economics II", in Backhaus Jürgen G. (ed), *The Elgar Companion to Law and Economics*, Edward Elgar, Northampton, MA, 1999

[21] Van den Hauwe, Ludwig, „Public Choice, Constitutional Political Economy and Law and Economics" *Public Choice and Constitutional Political Economy*, Brussels,

THE AMERICAN NATIONAL VALUES AND INTERESTS IN THE INTERNATIONAL CONTEXT

Simona HOBINCU

ABSTRACT

The article brings into debate the plans of the American president Barack Obama to conceive a foreign and security policy that reflects and promotes American democratic fundamental values and interests in a complex international security context. Barack Obama`s foreign policy was also meant to shift and redress the U.S. external behavior and improve America`s image abroad. The American fundamental values and the derived national interests are considered to be the foundation of the American Grand Strategy and as having universal character.

Keywords: fundamental values, spread of democracy, American Grand Strategy, Barack Obama, qualitative analysis.

MAIN CONCEPTS AND THE THEORETICAL FRAMEWORK OF ANALYSIS

From the moment of the U.S. debut on the international political stage until the end of the Cold War, the American political leaders and strategists have shared and envisaged two different perspectives regarding America`s role in the world and how the U.S. foreign policy should be conceived. More precisely, the interventionist perspective, which is appropriate to the idealistic school of thought, envisions an active involvement of the United States on the world

scene that is justified by the superiority of American values and the existence of a moral duty to intervene in solving the global issues and in redefining the global system of security. In opposition, the isolationist view, which is appropriate to the realistic school of thought, features a more confined role of the American power in the world, to some degree limited to managing threats and improving democracy at home. Thus, the United States considered that they are able to promote their fundamental values by the power of their own positive example or by acting like a "lighthouse" for the rest of the world, as Kissinger[71] metaphorically suggested. Both approaches, interventionism and isolationism, are based on a common belief that American interests and values have a universal character and they should be shared with the rest of the states in the world, but differ in way they consider the United States should act in promoting these values and interests. Another debate related to the devise of the US foreign policy is the oscillation between the options of "multilateralism" and "unilateralism" that assigns the U.S. a role of supporter of the international actors, or by the contrary a leading role in shaping the global security architecture.

The increasing role of the United Stated in world affairs, especially during the Cold War, has made America "an indispensable nation"[72] in solving the global security issues, as Madeleine Albright remarked, and many Americans came to see the American national security as including the projection of the American values abroad[73].

With the end of the Cold War, in addition to the idealists and realists, the neoconservatives, or the idealist conservatives, have joined and transformed the debate on "interventionism" vs. "isolationism" and "unilateralism" vs. "multilateralism". The neoconservatives share with the idealists a series of common views on the goals of the American foreign and security policy but they have

71 Henry Kissinger*, Diplomatia*, (Bucuresti, All, 1998), 16.

72 U.S. Secretary of State Madeleine Albright, interview by Matt Lauer, *The Today Show*, NBC-TV, Columbus, Ohio, February 19,1998. Available on: secretary.state.gov/www/statements/1998/980219a.html.

73 Sam Charles Sarkesian, John Allen Williams and Stephen J. Cimbala, *U.S.National Security. Policymakers, Processes, and Politics* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002), 13.

different approaches when it comes to how these objectives should be achieved (their view is more similar to the realist one). The assertion and enforcement of the neoconservative perspective on American Grand Strategy took place when President George W. Bush took office in January 2001 and after the 9/11 terrorist attacks. In practice, the revolutionary neoconservative ideas meant that in parallel with solving the immediate threat represented by the terrorist organization Al Qaida was also implemented the idea of remodeling the Middle East.[74] The reorganization of the region was seen as a long terms solution to address and put to an end major security issues such as terrorism, extremism and WMD proliferation, by using military force to remove from power dictatorial regimes and to replace them with democratic one, as was the case of Iraq. The new American Grand Strategy (Primacy) was initially supported by both political sides in the United States (Republicans and Democrats), but shortly after its implementation it came to be severely criticized by experts and the American public.

Martha Crenshaw considers that the role of the American Grand Strategy is to define and order the American interests, to identify their main threats and to establish political guidelines to protect those interests.[75] If policy concerns with strategic goal setting, strategy refers in particular to strategic concepts or ways of action to be taken to achieve those objectives and the assigned resources. According to experts, the most important aspect in designing the U.S. foreign policy and the U.S. grand strategy is to identify the fundamental values and national interests derived from these values.

The link between national values and national interests is deemed to be complex and subtle.[76] Based on the identified national interests are being developed

74 See Steven Metz, ""American Grand Strategy." Lecture for the USAWC Class of 2010 distance education, Carliste, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, July 13, 2010. Available on: http://www.youtube.com/watch?v=bFTQkzPiA4g

75 Martha Crenshaw, "Terrorism, Strategies and Grand Strategies," in *Attaking Terrorism. Elements of a Grand Strategy*, eds. Audrey Kurth Cronin and James M. Ludes (Washington, DC: Georgetown University Press, 2004), 76

76 See Alan Stolberg, "Crafting National Interests in the 21st Century," in *U.S.Army War College Guide to National Security Issues*, Vol. 1: *Theory of War and Strategy*, 3rd Edition, ed. J. Boone Bartholomees Jr. (Carliste, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2008), 4.

the statements on final national objectives or strategic objectives.

According to Sarkesian, the American national values represent the foundation of the legal, philosophical and moral American system, while national interests are precisely the expression of these values projected nationally, but also internationally. The American values are deeply rooted in the American political environment and system and they play a major role in how the American public perceives justice in international system and, most importantly, how it is justified recourse to war ("just cause"). These national values provide consistence to American culture and represent the source from which arise the principles behind the national interests. [77]

The main modern American values[78] that define the United States and their role in the world are derived from the Judeo-Christian heritage and the Anglo-Saxon legacy (including Reform, the Renaissance, the philosophical principles of Locke and Jean-Jacques Rousseau and the underlying American Revolution), the Declaration of Independence and the American Constitution: The right to self- determination, a concept that applies to both national states and their people. According to this concept each nation-state has the right to determine its own policy and to govern as it chooses as long as long as it does not threatens neighbors and also, the people within the nation-state have the right to determine how and by whom they will be ruled through free and fair elections; Each individual represents a moral, legal, and political entity to which the system must respond; Rulers owe their power and accountability to the people and the right of the people to change the rulers is absolute; These three core values are also the base for policies and change in the international relations; Any system that is professing such values and is trying to function according to this principles must be protected and nurtured; Since the U.S. values are grounded in the

77 Sarkesian et al., *U.S. National Security,* 8- 9.

78 See Marybeth P. Ulrich, "American Values Interests and Purpose: Perspectives on the Roots of the American Political and Strategic Culture," in *U.S. Army War College Guide to National Security Issues*, Vol. 2: *National Security Policy and Strategy*, 5th Edition, ed. J. Boone Bartholomees Jr. (Carliste: Strategic Studies Institue, U.S. Army War College, 2012), 3-13.

Judeo-Christian heritage they instills a sense of humanity and sensitivity to the plight and status of individuals, and a search for the divine guidance.[79]

An important aspect in configuring the American foreign policy, especially in the post-Cold War era, is the influence and the frequent use of the Democratic Peace Theory in addressing the international security context and the democratization process of the former communist states, and of course of the Middle East region. The belief that the Democratic Peace Theory will help the United States to achieve a stable and prosperous democracy in the Muslim world based on the example of Iraq was more deeply rooted during the Bush Jr. administration. The essence of DTP is the well-known statement according to which democratic states rarely or almost never resort to war against each others. The origins of the theory can be identified in the writings of Immanuel Kant (in 1795) who associates stability and international order rather with the existence of liberal democratic norms and institution than with geostrategic agreements. Kant's ideas were subsequently refined during the `70s and` 80s by a number of researchers and the Democratic Peace Theory has become, since the end of the Cold War, one of the most attractive area of research in the field of international relations.

The research method used in this work is mainly qualitative. For the qualitative research I appealed to historical and comparative analysis, which allowed me to observe and analyze the transformations occurred over time in configuring and implementing the American foreign and security policy, and to discourse analysis. Achieving research objectives involved setting up a prior theoretical framework of analysis that allows a further exploration of the particular issues under investigation. The nature and character of the documentary resources used in this approach are manifold. The primary sources of research are the 2010 National Security Strategy of the United States and other state documents, speeches, statements of key American decision makers and political elites. The secondary sources are: monographs, studies, books and academic articles, interviews and debates published in newspapers or posted on the Internet belonging to experts and analysts in the field of the U.S. foreign and security policy.

79 Sarkesian et al., *U.S. National Security.*

BARACK OBAMA`S NEW FOREIGN AND SECURITY POLICY

Considering America as "the last and best hope on Earth"[80] during his election campaign in 2007 and 2008, Barack Obama promised American voters the chance to achieve those changes in the U.S. foreign policy that would allow America to lead the world through the power of deeds and example. The campaign was based on the idea of the rejection of neo-conservatism and the foreign policy promoted during eight years of governing by his predecessor George W. Bush.

At that time, in the early stages of its formulation, the Obama doctrine was appreciated by the Republican critics as idealist and naive[81], especially when it comes to Obama`s rhetoric on the involvement, or rather the lack of involvement of the U.S. in solving the global security issues such as rebuilding failed states, issues considered by Barack Obama as outside the sphere of America`s interests.[82] In outlining this idealistic view on American foreign policy an important role was played by President Obama`s group of advisers[83] during the pre-election period consisting of Samantha Power, Sarah Sewall, General Scott Gration, Susan E. Rice, etc. The purpose of this group was to configure a doctrine that will replace the slogan of "democracy promotion" with one of "promoting dignity", to fix the conditions that led to the emergence of a wave of anti-Americanism and frustrated the entrenchment of the principles of freedom, justice and prosperity and not least, to end the "politics of fear" that dominated the thinking pattern of his fellow Democrats.[84]

80 Barack H. Obama, Federal Plaza Speech, Chicago, October 2, 2002. Available on: http://usliberals.about.com/od/extraordinaryspeeches/a/Obama2002War.htm.

81 John Bolton, "Former U.N. Ambassador John Bolton on Obama and the Politics of Appeasement," Fox News, May 20, 2008.

82 Morton Abramowitz and Heather Hurlburt, "Appetite for Construction," *The National Interest*, No. 91 (September/October 2007).

83 Dean Baernett, "Meet the Obama Doctrine. And Meet the Doctrinaires!" *The Weekly Standard*, March 27, 2008. Available on: http://m.weeklystandard.com/articles/obama-doctrine_620953.html

84 (Barack Obama, quoted in) Spencer Ackerman, "The Obama Doctrine," *The American Prospect*, March 19, 2008. Available on: http://prospect.org/article/obama-doctrine

Later, in the 2008 electoral campaign speech, "Senator Barack Obama`s New Strategy for a New World"[85], President Obama evokes the beginning of the Cold War, when American leaders such as Truman, Acheson, Kennan and Marshall had to make decisions so that the United States adapt to the new adversary (the Soviet Union), considering that similarly in the period that followed the 9/11 terrorist attacks and the emergence of new types of threats, America needed a new strategy to meet the challenges of a new and dangerous world. More precisely, according to the President, the American Grand Strategy, aimed at ensuring the safety of the United States, should be oriented not only to Iraq but to the whole world, and should be focused towards accomplishing five key objectives already specified its his speech on April 2007: ending the war in Iraq in a responsible manner in the summer of 2010; ending the fight against Al-Qaeda and the Taliban; securing all nuclear weapons and materials against terrorists and irresponsible states; achieving a true energy security; rebuilding alliances to meet the challenges of the XXI century, strengthening NATO and UN reform, and not least the establishment of new types of alliances between nations to strengthen the common effort to destroy networks of terrorists ("Shared Security Partnership Program ").

The foreign policy orientation of President Obama, that was made public during his election campaign, was seen by neocons opponents as a significant departure from the previous foreign policy of his predecessor George W. Bush and other American leaders. A first aspect of novelty was the abandonment of the policy of unilateral threats approach by the United States, a principle that governed most of President Bush mandate, and the return to a multilateral approach of the threats and global challenges, focusing on enhancing negotiation and strengthening partnerships and international institutions, such as NATO and the UN. Another aspect of novelty was the abandonment of interventionist policies even when it comes to solving humanitarian issues or nation building.

85 Barack H. Obama, "Senator Barack Obama`s New Strategy for a New World" (speech, Washigton, DC, July 15, 2008). Available on: https://my.barackobama.com/page/content/newstrategy

Following the example of the former presidents Reagan and Gorbachev, Barack Obama stressed the importance of diplomacy and negotiation in resolving the global matters, both with friends and adversaries, and justified its necessity in pragmatic terms.[86] The emphasis on diplomacy and negotiation has been interpreted as an attempt of the Obama Administration to substitute "hard power" with "soft power", or to use the two types of power combined in successful strategies ("smart power"[87]).[88]

The 2010 National Security Strategy[89] still stands for the foremost document that offers a major view over the strategic environment, the U.S. Executives priorities in issues related to the U.S. national security and the means to achieve political goals. The strategy has been laid down in a complex context marked by the Global Financial Crisis circumstances, that likewise afflicted the US and the whole world, by the two Iraq and Afghanistan wars broken out under President Bush Administration, that weakened the US power instead of strengthening it, as well as by the Middle East deteriorating situation (the Israeli- Palestinian Peace Talks and the concerns raised by Iranian nuclear program) and, not in the least, under the China's rising circumstances.

Admitting the progress made on global level in matters regarding democratic values promoting, the peace among great powers, the economy and global trade, as well as individual rights, the strategy highlights the dangers posed by ethnic and religious conflicts, WMD proliferation, the upturn of inequality and economic turmoil, environment deterioration, food insecurity, and the dangers to public health. Globalization has been regarded as a contributor to miscellaneous

86 Barack Obama in Sharon Schmickle, "Diplomatic Debate: Talk vs don`t talk", *MINNPOST*, May 12, 2008

87 Joseph S. Nye Jr., "Soft Power & American Grand Strategy," video online postat de Duke University. Available on: http://ondemand.duke.edu/video/21488/soft-power-obamas-grand-strate

88 James Carafano, "Explaining the Obama National Security Strategy," *Heritage Organziation*, May 28, 2010. Available on: http://blog.heritage.org/2010/05/28/explaining-the-obama-national-security-strategy

89 White House, *National Security Strategy* (Washington, DC:U.S. Government Printing Office, May 2010)

payoffs, but also lead to escalating the threats starting with the 9/11 terrorist attacks.

Global American leadership promotion has not only been regarded as a goal of the American foreign policy, but also as a mean, and it is eventually subject to the headway of home reform process since what happens home will determine the US power and influence beyond their borders ("building at home, shaping abroad").

The U.S. national interests have still remained unchanged: the safety of the U.S. and their citizens and of their allies and partners as well; prosperity by developing a powerful, innovative and dynamic economy to promote new opportunities and prosperity on international economic scale; observance of universal values at home and worldwide; a international order firmly backed up by the U.S. that is committed to promote peace, security and (new) opportunities by employing a closer cooperation to cope with the present global challenges.[90]

According to the NSS 2010, America's security can be ensured not only by using the military force, but through the combined use of the means of national power: the armed forces, diplomats and experts that can help strengthen governance and support human dignity, intelligence and law enforcement that can help foil plots and strengthening the justice system by working with other states.

As the President already stated during the election campaign, the central aspect of the American National Security Strategy is the need to strengthen

America at home. Investments made in order to redress America regards education and human capital, research and technology, sustainable development, which are considered as part of a broader effort that will contribute to innovation and enhancing US power. Supplementary, is added the necessity to fight against poverty and corruption that will ultimately lead to enhancement of human dignity. Since America's commitment to democracy, human rights and rule of law are essential sources of power and American influence in the world, these values must be grown in the United States by rejecting torture, committed to promoting

90 Ibid.,17.

justice under the U.S. Constitution and the determination to expand the American citizens all the promise of America.

Spreading democracy, beyond America, closely related to human rights, remain an important goal of the United States, this time NSS 2010 mentioning that "America will not impose any system of government to another state". Individual freedoms such as freedom expression, assemble without fear, worship and election of leaders, dignity, tolerance and equality between all people, free and fair justice, are considered universal values, and the United States will work so they are can be promoted worldwide. These beliefs and values represent both the foundation on which were built the United States and the factors that determine the security and prosperity of the United States and will be promoted best through the power of their example. As a result, The United States continues to prohibit without exception and unequivocally torture, to regulate legal issues in the field of counter-terrorism, balancing the imperatives of the protection of secrecy and transparency, protect civil liberties and privacy, support law enforcement, to find power in diversity.

Abroad, the US is committed to back up democratic values and human rights considering that the governments observing these values are more fair, peaceful and legitimate and the political systems protecting the universal rights are more stable, successful and steady. The success in implementing these values abroad will help create of a more favorable environment to American national interests. The promotion of the universal values by the U.S. will involve getting trustful pledge from the newly and fragile democratic countries concerning the existence of a tangible progress already achieved for their citizens, lay down specific rules and conditions in cooperating with non-democratic systems, acknowledging the legitimacy of all peaceful democratic movements, backing up woman's and girl's rights, strengthening international rules against corruption, setting up a large coalition of players promoting universal values, promoting new technologies and access to information and knowledge. Pursuing a Comprehensive Global Health strategy, promoting Food Security and Leading Efforts to Address Humanitarian Crisis represents major means conceived to promote

dignity around the world. [91]

Promoting the democratic values in the world, and mostly in the Middle East, has been a priority of American foreign policy over the years of George W. Bush administration.

After winning the presidential elections, in his effort to reconciliate the U.S. with the Muslim World, Barack Obama has acknowledge, in his speech at the University of Cairo, "Remarks by the President on a New Beginning", the tensions between the U.S. and the Muslim world, suggesting a new beginning between America and Muslims from all over the world, this time based on a series of mutual guidelines like justice and progress, tolerance and dignity for all human beings. The President has highlighted as well that America has never been and never will be at war with Islam, but will oppose the violent extremists proved to be a major threat to America's safety.

Few months later, after beginning the wave of the protest movements in the Middle East ("Arab Spring") Barack Obama stated that "the United States policy is to promote the reform in that region and to support the transition to democracy". According to the President, the initial effort should be focused in Egypt and Tunisia, considering that both nations could represent a potent example concerning the organizing of free and fair elections, the existence of a dynamic civil society, the existence of some democratic, responsible and efficient institutions

and above all the existence of a responsible regional leadership. Acknowledging the opportunity of these changes toward democracy, that took place in the Middle East region, they offer for the promotion of the American interests in the region (countering the terrorist threat and halting the proliferation of WMD, the guarantee of a free trade and the region security, the support of Israel and the promotion of the Arab-Israeli peace process) Barack Obama excludes the possibility of a unilateral intervention of the United States in order to end the Libyan massacre and to remove from power Gadaffi regime, taking into account the Iraq experience when "it was proved how expensive and difficult would be to try

91 Ibid.

to enforce a forcefully change of the regime, no matter how good would the be its intentions"[92].

In Libya, the ceaseless repression of the Gadaffi regime against its own citizens caused the Obama administration to impose some sanctions against the members of the Libyan regime and the support of the United States to agree to a military intervention in order to defend the civilians by adopting the resolution[93] 1973 of the Security Council of UN. The carrying into effect of that resolution was made possible by the intervention of a multinational forces (consisting of Belgium, Canada, France, Italy, United Kingdom, Norway, Qatar, and Spain) firstly led by the United States and later on by the NATO.[94] The Gadaffi removal from power and later his murder (October 2011) represented the conclusion of a first phase of the civil war in Libya (First Libyan Civil War) a war that was to break out later by the beginning of the year 2014 following the rivalry between various opponent groups which tried to get the control over Libya.

In Iran, only a few days after the breaking out of the protest movements organized by the representatives of the opposition ("Green Movement) in February 2011, as a follow up of the protests in 2009-2010 against the fraudulent elections, Barack Obama stated his support toward the Iranian people desire for more liberty and a more representative government, at the same time mentioning that " America cannot ultimately dictate what happens inside Iran"[95]. The President indicated the Egypt as a positive example of the democratic changes and blamed the brutality of the Iranian government against the protesters. During

---

92 Barack Obama, "Remarks by the President on the Middle East and North Africa" (speech, State Department, Washington, DC, May 19, 2011). Available on: http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa

93 United Nation Security Council, Security Council resolution 1973 (2011) [on the situation in the Libyan Arab Jamahiriya], New York, 17 March 2011.

94 Ivo H. Daalder and James J.Stavridis, "NATO`s Victory in Libya. The Right Way to Run an Intervention," *Foreigh Affairs* 91, no. 2 (March/April 2012). Available on: http://www.foreignaffairs.com/articles/137073/ivo-h-daalder-and-james-g-stavridis/natos-victory-in-libya

95 Barack Obama citat în Scott Willson, "Obama cautious on Iran protests," *The Washighton Post,* February 15, 2011. Available on: http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2011/02/15/AR2011021503668.html.

the protest movements in Iran, the answer of the American Administration was considered as reticent, neutral and especially in contradiction with the expectations of the Iranian protesters who relied on the United States support and of the international community to cease the brutality of the Iranian authorities against the protesters and the achievement of their demands.

In Syria, the protest movements, at first reasonable, which started in March 2011 in Damascus against the President Al-Assad, were repressed by the Syrian authorities, the conflict ultimately escalating in a bloodthirsty civil war between the protesters and the loyal forces of the Ba'ath party. In spite of the blame against the brutal repression of the Syrian regime against the protesters, by the organization of the United Nations, European Union, the Arab League, United States, the international Communion failed in finding a solution to lead to the cessation of the violence in Syria. According to the data supplied by The Syrian Observatory for Human Rights[96] the number of the dead persons during the war, four years from the beginning of it, is appreciated at 210.060. To find a solution that could lead to the cessation of the war in Syria is becoming more difficult both for the failure of the great powers to agree on a common denominator, and especially due to the different opinions of both the U.S. and Russia, as well as due to the character of the interior groups involved in the conflict, which should represent an alternative of the Assad Government (including the ISIS). Although it was never applied, the option of a military intervention of the United States in Syria was for the first time alleged by the President Obama in August 2012, fundamentally due to a possible use of the unconventional weapons (chemical and biological weapons) by Assad against the opposition.[97] In November 2012 the Unites States support the setting up in Qatar of the National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces founded to replace the regime led by Assad.[98] The setting up of the National Coalition was considered as an op-

96 See Kasolowsky Raissa, "Syria death tool now exceeds 210, 000: rights group," Reuters, February 7, 2015. Available on: http://www.reuters.com/article/2015/02/07/us-mideast-crisis-toll-idUSKBN0LB0DY20150207 .

97 Mark Lander, "Obama Threatens Force Against Syria," *The New York Times*, August 20, 2012.

98 U.S. Department of State, Office of the Spokesperson, Press Statement by Mark C. Toner, "For-

portunity to increase the assistance received from the Western States by arming the Opposition and offering a financial support.[99] The support of the Opposition forces by United Kingdom[100] and France[101] consisted in the offer of the armored vehicles, armors, communication equipment, medicines and foods.

During the 2012 electoral campaign, within the Virginia Military Institute, the Republican candidate Mitt Romney considered the Middle East situation as much worse than it was when Barak Obama took over his Presidential Mandate, pointing out especially the critical situation in Syria and Iran's advanced nuclear program. This situation, in his opinion, was due to the failure of leadership in the international scene, the President choosing to lead the foreign policy ,,from the back".[102] The idea that the United States would have a strategy of leading from the back" was rumored within the intervention in Libya when NATO took over the control over the removal from power of Gadaffi. It was infirmed by Barack Obama[103] even in 2011, when, during an interview, the American President stated the Unites States are leading from the front side, meaning the United States still maintained the position of the global leader.

CONCLUSIONS

The 2010 National Security Strategy of the United States restates the American global leadership and states the necessity to reinforce, even at home, the principles of the democratic values that represent the foundation of the Amer-

---

mation of the National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces," Washington, DC, November 11, 2012. Available on: http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200435.htm

99 Micheal Broning, "Time to Back the Syrian National Coalition. Arms for Peace," *Foreign Affairs,* December 12, 2012. Available on: http://www.foreignaffairs.com/articles/138509/michael-broening/time-to-back-the-syrian-national-coalition

100 "U.K. to send armoured vehicles to Syrian opposition," NEWS U.K. Politics, BBC, 6 March 2013. Available on: http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-21684105.

101 "France gives non-lethal military aid to Syrian opposition", Al Arabiya News, 22 August 2012, Available on: http://english.alarabiya.net/articles/2012/08/22/233570.html.

102 See Justin Sink and Julian Pecquet, "Romney charges Obama with leading from behind in foreign policy speech," *The Hill*, October 08, 2012. Available on: http://thehill.com/video/campaign/260779-romney-charges-obama-with-leading-from-behind-in-foreign-policy-speech

103 See Barack Obama interview available on: https://www.youtube.com/watch?v=UTsHuBL86eM

ican nation, so that America to make up a positive example for the rest of the world. The promotion out of the American borders of the democracy, in a tight connection with the respect of the human rights, is considered to be a goal but also a mean of the American Foreign policy, and it is justified by the universal character of the democratic values and by the principle that the "governments that respects these values are more just, peaceful and legitimate, and the political systems which protect the universal rights are stable, successful and secure". In order to achieve this foreign policy objective, President Barack Obama denounced the unilateral use of "hard power" by the Unites States and suggested the use of combined means of national power, the emphasis being on diplomacy, negotiations, reinforcement of the internal and international institutions, as well as of alliances .

In the Middle East, President Obama suggested to the Moslem world a new beginning in their relation with the Unites States of America and a new approach of the security issues, that have their roots in the region and which have a direct impact on the security of the United States: the terrorist threat, the Iranian nuclear program, the Israeli-Palestinian conflict, and last but not least the spreading of the democratic values and the respect of the human rights in the states of that region.

BIBLIOGRAPHY

[1] Abramowitz, Morton, and Heather Hurlburt. “Appetite for Construction.” The National Interest, No. 91, (September/October, 2007).

[2] Albright. Madeleine. U.S. Secretary of State. The Today Show. Interview by Matt Lauer. NBC-TV, Columbus, Ohio, February 19,1998. Available on: secretary.state.gov/www/statements/1998/980219a.html.

[3] Ackerman, Spencer. “The Obama Doctrine.” The American Prospect, March 19, 2008. Available on: http://prospect.org/article/tinkering-obama-doctrine.

[4] Barnette, Dean. “Meet the Obama Doctrine. And Meet the Doctrinaires!” The Weekly Standard, March 27, 2008.

Available on: http://m.weeklystandard.com/articles/obama-doctrine_620953.html.

[5] Bolton, John. “Former U.N. Ambassador John Bolton on Obama and the Politics of Appeassement.” Interview by Allen Colmes. Fox News, May 20, 2008.

[6] Broning, Michael.“Time to Back the Syrian National Coalition. Arms for Peace.” Foreign Affairs, December 12, 2012. Available on: http://www.foreignaffairs.com/articles/138509/michael-broening/time-to-back-the-syrian-national-coalition

[7] Carafano, James. “Explaining the Obama National Security Strategy.” Heritage Organization, May 28, 2010. Available on: http://blog.heritage.org/2010/05/28/explaining-the-obama-national-security-strategy/

[8] Cronin, Audrey Kurth, and James M. Ludes, eds. Attacking Terrorism. Elements of a Grand Strategy. Washington, DC: Georgetown University Press, 2004.

[9] Daalder, Ivo H., and James G. Stavridis. “NATO`s Victory in Libya. The Right Way to Run an Intervention.” Foreigh Affairs 91, No. 2 (March/April 2012).

[10] “France gives non-lethal military aid to Syrian opposition.” Al Arabiya News, August 22, 2012. Available on : http://english.alarabiya.net/articles/2012/08/22/233570.html.

[11] Kissinger, Henry. Diplomaţia. Bucuresti: All, 1998.

[12] Lander, Mark. “Obama Threatens Force against Syria”, The New York Times, August 20, 2012.

[13] Metz, Steven. “American Grand Strategy.” Lecture for the USAWC Class of 2010 distance education, Carliste, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, July 13, 2010. Available on: http://www.youtube.com/watch?v=b-FTQkzPiA4g

[14] Nye, Joseph S. Jr. “President Bush goes Soft during the Second Term.” Project Syndicate, February 28, 2005. Available on: http://www.project-syndicate.org/commentary/president-bush-goes-soft

[15] Nye, Joseph S. Jr. “Soft Power & American Grand Strategy.” Online Video. Duke University. Available on: http://ondemand.duke.edu/video/21488/soft-power-obamas-grand-strate.

[16] Obama, Barack H. "Federal Plaza Speech." Speech, Chicago, 2 October 2002. Available on: http://usliberals.about.com/od/extraordinaryspeeches/a/Obama2002War.htm.

[17] Obama, Barack H. "Senator Barack Obama`s New Strategy for a New World." Speech, Washington, DC, July 15, 2008. Available on: https://my.barackobama.com/page/content/newstrategy.

[18] Obama, Barack H. "Remarks by the President on a New Beginning." Speech, Cairo University, Egypt, June 4, 2009. Available on: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-at-Cairo-University-6-04-09

[19] Obama, Barack H. "Remarks by the President on the Middle East and North Africa." Speech, State Department, Washington, DC, May 19, 2011. Available on: http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa

[20] Obama, Barack H. President of the United States. Interview by Jay Leno. Available on: https://www.youtube.com/watch?v=UTsHuBL86eM

[21] Sarkesian, Sam Charles, John Allen Williams, and Stephen J. Cimbala. U.S.National Security. Policymakers, Processes, and Politics. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002.

[22] Sink, Justin, and Julian Pecquet. "Romney charges Obama with leading from behind in

[23] Foreign Policy Speech." The Hill, October 8, 2012. Available on: http://thehill.com/video/campaign/260779-romney-charges-obama-with-leading-from-behind-in-foreign-policy-speech

[24] Stolberg, Alan G. "Crafting National Interests in the 21st Century." În U.S.Army War College Guide to National Security Issues, Vol. 1: Theory of War and Strategy, edited by J. Boone Bartholomees Jr., 3-15. Carliste, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2008.

[25] "U.K. to send armoured vehicles to Syrian opposition." BBC, NEWS UK Politics, March 6, 2013. Available on: http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-21684105.

[26] Ulrich, Marybeth P. "American Values Interests and Purpose: Perspectives on the Roots of the American Political and Strategic Culture." În U.S. Army War College Guide to National Security Issues, Vol. II: National Security Policy and Strategy, edited by J. Boone Bartholomees Jr., 3-13. Carliste, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War Colleg, 2012.

[27] U.S. Department of State. Office of the Spokesperson. Press statement by Mark C. Toner. Formation of the National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces. Washington, DC: U.S. Government Printing Office, November 11, 2012. Available on: http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/200435.htm

[28] U.N. Security Council. Security Council Resolution 1973 (2011) [on the situation in the Libyan Arab Jamahiriya]. New York, 17 March 2011. Available on: http://www.unhcr.org/refworld/country,,UNSC,,LBY,,4d885fc42,0.html.

[29] White House. National Security Strategy. Washington, DC: U.S. Govern-

ment Printing Office, 2010. Available on: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

[30] Willson, Scott. “Obama cautious on Iran protests.” The Washighton Post, February 15, 2011.Available on: http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2011/02/15/AR2011021503668.html.